वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन

आ.व. २०८१/८२

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

सिंहदरबार काठमाडौं

2nd NATIONAL SILVICULTURE WORKSHOP
2082
SILVICULTURE FOR PRODUCTION:
ECONOMIC PROSPERITY & FOREST SUSTAINABILITY IN MOTION
आयोजक:
वन तथा भू-संरक्षण विभाग
रेड कार्यान्वयन केन्द्र
बबरमहल, काठमाडौं
सहकार्य
ZSL
IUCN
RECOFTC
SURYA

वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन
आ.व. २०८१/८२

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

सिंहदरबार काठमाडौं

प्रकाशक	:	वन तथा वातावरण मन्त्रालय सिंहदरबार, काठमाडौँ ।
प्रतिलिपि अधिकार	:	वन तथा वातावरण मन्त्रालय सिंहदरबार, काठमाडौँ ।
आवरण पृष्ठ तस्बीर सौजन्यः	:	दिवस गुरुङ्ग र मन्त्रालय मातहतका निकायहरूबाट
मुद्रण	:	

दुई शब्द

वन तथा वातावरण मन्त्रालयले आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ मा सम्पादन गरेका मुख्य-मुख्य गतिविधिहरू समावेश गरी **वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन** यहाँहरूसमक्ष प्रस्तुत गर्न पाउँदा मैले गौरवको अनुभूति गरिरहेको छु ।

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०७४ मा वन तथा वातावरण मन्त्रालयको कार्यक्षेत्रलाई परिभाषित गरिएको छ । सोही परिभाषित जिम्मेवारीको अधीनमा रही सोह्रौँ पञ्चवर्षीय योजनामा यस मन्त्रालयले हासिल गर्नुपर्ने उपलब्धि, आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को नेपाल सरकारको नीति तथा कार्यक्रम र बजेट वक्तव्यमा उल्लेख भएबमोजिमका मन्त्रालयसँग सम्बन्धित परिमाणात्मक एवं विषयगत लक्ष्यहरू के, कति हासिल भए भन्ने जानकारी गराउने उद्देश्यले यो **वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन** प्रकाशन गरिएको हो ।

वन तथा वातावरण मन्त्रालयले वनक्षेत्र र समग्र संरक्षण क्षेत्रसमेत गरी नेपालको क्षेत्रफलको करिब ६० प्रतिशत भू-भागलाई सुरक्षा, संरक्षण, व्यवस्थापन र नियमन गर्दै आएको छ । व्यस्थापकीय दृष्टिकोणबाट हेर्दा यति ठूलो कार्यजिम्मेवारी पूरा गर्न हाल यस क्षेत्रमा कार्यरत जनशक्तिको परिमाणात्मक उपलब्धता न्यून देखिन्छ । न्यून जनशक्तिबाट पनि वन तथा वातावरण क्षेत्रको समग्र व्यवस्थापनको कार्य सहजताका साथ निर्वहन गर्नु निश्चय नै चुनौतीपूर्ण छ । यद्यपि, उपलब्ध राष्ट्रसेवक कर्मचारीहरूको लगनशीलता र कर्तव्यपरायणताले यो चुनौतीपूर्ण कार्य सहजताका साथ सम्पादन भइरहेको छ भन्ने मैले ठानेको छु । अत: यस कार्यका लागि म यो क्षेत्रमा प्रत्यक्ष र अप्रत्यक्षरूपमा जोडिनुभएका विशेषत: कर्मचारी साथीहरू र सरोकारवाला अन्य महानुभावहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ मा सञ्चालन भएका २३ वटा आयोजनाहरू मध्ये १९ वटा पहिलो प्राथमिकता प्राप्त आयोजना र बाँकी दोस्रो प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको रूपमा वर्गीकृत थिए । पहिलो प्राथमिकता प्राप्त आयोजना मध्ये "राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम" राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा र "समृद्धिका लागि वन" कार्यक्रम रूपान्तरणकारी आयोजनाको रूपमा रहेको छ । यी दुबै कार्यक्रम/आयोजनाहरू पारिस्थितिक प्रणालीको संरक्षण गरी प्राकृतिक अवस्था कायम गराउनको लागि महत्त्वपूर्ण छ भन्ने विषय यी कार्यक्रम/आयोजनाको लागि तोकिएका कार्य, भूमिका, जिम्मेवारी तथा यी आयोजनालाई

उपलब्ध बजेटको परिमाणबाट नै जानकारी हुन आउँछ । आगामी दिनमा यी कार्यक्रमलाई थप सशक्त बनाई पर्यावरण संरक्षण, जनताको जीवनस्तर सुधार र राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने क्षेत्रको रूपमा स्थापित गर्न मन्त्रालय र सम्वद्ध निकाय थप जिम्मेवार भई परस्परमा सहकार्य, सहयोग र समन्वयलाई अझ प्रभावकारी बनाउनुपर्ने टड्कारो आवश्यकता मैले अनुभूत गरेको छु । साथै, कार्यसम्पादनलाई थप नतिजामूलक बनाउन सबै पक्षको सक्रिय सहभागिता रहनेमा म विश्वस्तसमेत छु ।

यस **वार्षिक प्रगति प्रतिवेदनमा** वन तथा वातावरण मन्त्रालयसँग सम्बन्धित नीतिगत, कानूनी, सांगठनिक, व्यवस्थापकीय, कार्यक्रमगत र पर्यावरणीय आयामहरूलाई जानकारीमूलक ढंगले प्रस्तुत गरिएको हुँदा यस क्षेत्रको विषयमा जानकारी चाहने राष्ट्रसेवक कर्मचारी, अध्येता, अनुसन्धानकर्ता, शिक्षक, विद्यार्थी तथा आम पाठकका लागि उपयोगी हुनेछ भन्नेमा मन्त्रालय विश्वास व्यक्त गर्दछ ।

यस प्रतिवेदनमा लिपिवद्ध गरिएका उपलब्धिहरू सबै पक्षको साझा मेहनतको परिणाम हो । अत: यस कार्यका लागि म वन तथा वातावरण मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीज्यू, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, राष्ट्रिय योजना आयोग, तथ्याङ्क उपलब्ध गराएर सहयोग गर्नुहुने मन्त्रालय मातहतका तथा मन्त्रलायसम्वद्ध निकायप्रति आभार व्यक्त गर्दछु । साथै, मन्त्रालयका महाशाखा प्रमुखहरू, मातहतका र मन्त्रालयसम्वद्ध निकायका प्रमुखहरू, विषयगत प्रदेश सचिवहरू, मन्त्रालयका सम्पूर्ण राष्ट्रसेवक कर्मचारी साथीहरू र विशेषरूपले यो प्रतिवेदन प्रकाशनको तयारीमा समन्वय गर्ने सहसचिव (प्रा.) शिव कुमार वाग्ले र प्रतिवेदन तयारी गर्ने अनुगमन तथा मूल्याङ्कन शाखा प्रमुख डा. राम सिंह थापा, शा.अ. धर्मराज भट्ट, व.अ. कुशल श्रेष्ठ र ख. लक्ष्मण उपाध्याय लगायतका साथीहरूलाई धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

अन्तमा, यस प्रतिवेदनमा समेटिएका विषयवस्तु, तथ्याङ्क, विषयवस्तुको क्रमवद्धता, विषयवस्तुको पर्याप्तता लगायतका सम्बन्धमा पाठक तथा जिज्ञासुहरूबाट पृष्ठपोषण एवम् सुझावको अपेक्षा गर्दै ती पृष्ठपोषण तथा सुझावहरूलाई आत्सात् गरी आगामी संस्करणमा समेटिने प्रतिवद्धतासमेत व्यक्त गर्दछु ।

डा. राजेन्द्र प्रसाद मिश्र
सचिव

विषय सूची

खण्ड–१: सामान्य विवरण **१**

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ मन्त्रालयको दूरदृष्टि, लक्ष्य तथा उद्धेश्य ४

  १.२.१ सोच ४

  १.२.२ लक्ष्य ४

  १.२.३ उद्देश्य ४

१.३ प्रमुख नीति तथा कानुनहरू ६

  १.३.१ नीतिहरू ६

  १.३.२ ऐनहरू ७

  १.३.३ नियमावलीहरू ७

  १.३.४ निर्देशिकाहरू ८

  १.३.५ कार्यविधिहरू ८

  १.३.६ मापदण्डहरू ९

  १.३.७ रणनीतिहरू/गुरुयोजना/कार्ययोजनाहरू ९

१.४ संगठनात्मक स्वरूप तथा व्यवस्था १०

१.५ वन तथा वातावरण मन्त्रालयको कार्य क्षेत्र ११

१.६ मन्त्रालय अन्तर्गतका महाशाखाहरूवाट सम्पादित हुने मुख्य मुख्य कार्यहरू १३

  १.६.१ योजना अनुगमन तथा समन्वय महाशाखा १३

  १.६.२ जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन महाशाखा १४

  १.६.३ वन तथा जलाधार महाशाखा १५

  १.६.४ वातावरण तथा जैविक विविधता महाशाखा १७

  १.६.५ सहभागितामूलक वन महाशाखा १८

  १.६.६ प्रशासन महाशाखा २०

खण्ड–२: आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को प्रगति **२१**

२.१ आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसारको प्रगति विवरण २१

२.२ मन्त्रालय अन्तर्गतका समिति/कम्पनी/निगम/कोषको प्रगति २३

२.३ आ.व. २०८१/८२ मा विनियोजित बजेट तथा खर्चको विवरण २३

२.४ आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ मा वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा अन्तर्गतका निकायहरूबाट सम्पादित मुख्य कार्यहरू २६
२.४.१ वन तथा वातावरण मन्त्रालय २६
२.४.२ वन तथा भू संरक्षण विभाग २७
२.४.३ राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग २८
२.४.४ वनस्पति विभाग २९
२.४.५ वातावरण विभाग ३०
२.४.६ वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र ३१
२.४.७ रेड कार्यान्वयन केन्द्र ३२
२.४.८ राष्ट्रपति चुरे तराई मधेस संरक्षण विकास समिति ३३
२.४.९ जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम ३३
२.४.१० निगम/समिति/कोष/कम्पनीको उपलब्धिहरू ३४

खण्ड –३ : आर्थिक वर्ष २०८१/८२मा वन तथा वातावरण मन्त्रालयको विभिन्न क्षेत्रगत प्रगति ३५
३.१ सोह्रौं योजना (आ.व. २०८१/०८२-२०८५/८६) को नतिजा खाकामा उल्लेखित सूचकहरूको प्रगति ३५
३.२ आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को नीति तथा कार्यक्रम अनुसारको प्रगति ३६
३.३ आ.व. २०८१/८२ मा वन तथा वातावरणले हासिल गरेका मुख्य उपलब्धिहरू ४३

खण्ड–४: मन्त्रालयले कार्यान्वयन गर्ने गरी भएका उच्चस्तरीय निर्णयहरूको कार्यान्वयन प्रगति ४५
४.१ राष्ट्रिय विकास समस्या समाधान समितिको बैठकको वनक्षेत्रसँग सम्बन्धित निर्णयहरू र कार्यान्वयन स्थिति ४५

खण्ड-५: अनुसूचीहरू ४७
अनुसूची १: राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त योजनाका लागि राष्ट्रिय/सरकारी वनक्षेत्र प्रयोग गर्न उपलब्ध गराइएको योजनाहरूको बिवरण (२०८१/८२) ४९
अनुसूची २: वातावरणीय नियमन सम्बन्धी विवरण ५६
अनुसूची-३: आ.व. २०८१/८२ को मानव वन्यजन्तु द्वन्द सम्बन्धी विवरण ६१
अनुसूची-४: आ.व. २०८१/८२ को वन तथा वन्यजन्तु अपराध सम्बन्धी विवरण ६१
अनुसूची-५: आ.व. २०८१/८२ सम्मको वनमा अधारित उद्योग सम्बन्धी विवरण ६१
अनुसूची-६: आ.व. २०८१/८२ को बेरूजु फछर्यौटको विवरण ६२
अनुसुची-७: वन तथा वातवरण मन्त्रालयसँग सम्बन्धित आयोजनाहरू ६३

खण्ड
१

सामान्य विवरण

१.१ पृष्ठभूमि

वन तथा वातावरण मन्त्रालयका प्रमुख जिम्मेवारीमा वन, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तनका क्षेत्रहरू समावेश छन्। वन अन्तर्गत मूलतः वन, वन्यजन्तु, वनस्पति, जैविक विविधता र जलाधारहरूको दिगो, समावेशी र सहभागितामूलक व्यवस्थापन र तिनीहरूबाट प्राप्त वस्तु र सेवाको न्यायोचित उपयोग गर्ने विषय पर्दछन् । वातावरण कार्यक्षेत्र तर्फ तीनै तहका सरकार, समुदाय र निजीक्षेत्रको सहयोग र सहकार्यमा खासगरी प्रदूषण नियन्त्रण, फोहोरमैला व्यवस्थापन, हरियाली प्रवर्द्धन, वातावरणीय मापदण्डको निर्धारण र वातावरणीय प्रभावको नियमन रहेका छन्। जलवायु परिवर्तनतर्फ मानव समाज र प्राकृतिक वातावरणमा जलवायु परिवर्तनले पारेका वा पार्न सक्ने प्रभावहरूबाट बच्न अनुकूलनका उपयाहरूको खोजी र विस्तार गर्नु, त्यसका निम्ति अन्तर्राष्ट्रिय वित्त, प्रविधि र ज्ञानमा पहुँच बढाउनु, जलवायु परिवर्तनको न्यूनीकरण हुने गरी स्रोतको व्यवस्थापन गर्नु र हरितगृह ग्यासको उत्सर्जनको नियमित मापन गर्नु जस्ता क्रियाकलापहरू रहेका छन्। यी तीनवटै कार्यक्षेत्रमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण, अध्ययन-अनुसन्धान, क्षमता विकास र शासकीय सुधार प्रमुख अन्तरसम्बन्धित पक्षहरू हुन्। वन तथा वातावरण मन्त्रालयको आ.व. २०८१/०८२ को प्रगति प्रतिवेदन यस आर्थिक वर्षमा संचालित १९ वटा पहिलो प्राथमिकताप्राप्त र ४ वटा दोस्रो प्राथमिकताप्राप्त कार्यक्रम वा परियोजनाहरूको कार्य प्रगति र यिनै प्रमुख जिम्मेवारीहरूको वहन र तिनबाट प्राप्त उपलब्धिको सेरोफेरोमा केन्द्रित छ ।

वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्रको प्रतिवेदन (२०२४) अनुसार नेपालको कुल भूभागको ४३.३८ प्रतिशत वन र २.७० प्रतिशत झाडी बुट्यान गरी वनले ढाकेको क्षेत्रफल कुल भूभागको ४६.०८ प्रतिशत रहेको छ। नेपालको वनलाई व्यवस्थापनका दृष्टिले निजी वन, राष्ट्रिय वन र संरक्षित क्षेत्रमा पर्ने वनका रूपमा वर्गीकरण गरिएको छ। राष्ट्रिय वनलाई सरकारद्वारा व्यवस्थित वन, सामुदायिक वन, साझेदारी वन, धार्मिक वन, कबुलियती वन र वन संरक्षण क्षेत्र (साविकको संरक्षित वन) को रूपमा व्यवस्थापन हुँदै आएको छ । आ.व. २०८१/०८२ को अन्तसम्ममा

सामुदायिक वनतर्फ २३,१६२ उपभोक्ता समूह र २५,०९,८२५ हेक्टर वनक्षेत्र, साझेदारी वनतर्फ ३३ समूह र ८३,७८३ हेक्टर वनक्षेत्र, गरिबमुखी कबुलियती वनतर्फ ७,८०७ समूह र ४४,३८४.२४ हेक्टर वनक्षेत्र, व्यावसायिक कबुलियती वनतर्फ २४५ समूह र १,४४३ हेक्टर वनक्षेत्र, धार्मिक वनतर्फ २४३ धार्मिक संस्थालाई ५,४६१.४६ हेक्टर वनक्षेत्र उपलब्ध गराइएको छ भने ११ वटा वन संरक्षण क्षेत्रको कुल क्षेत्रफल १,९४,१५६ हेक्टर रहेको छ। निजी वनको हकमा आ.व. २०८१/०८२ को अन्तसम्ममा ५,५५२ वटा निजी वनले ४,३०३ हेक्टर क्षेत्रफल ओगटेको छ।

यसै गरी मध्यवर्ती सामुदायिक वनतर्फ ८९९ उपभोक्ता समूहलाई २,२५,००८ हेक्टर वनक्षेत्र, मध्यवर्ती कबुलियती वनतर्फ ४८ उपभोक्ता समूहलाई ५४८.६८ हेक्टर वनक्षेत्र, मध्यवर्ती धार्मिक वनतर्फ ४ उपभोक्ता समूहलाई ६९ हेक्टर वनक्षेत्र, संरक्षण सामुदायिक वनतर्फ १६८ उपभोक्ता समूहलाई १५८६२ हेक्टर वनक्षेत्र, संरक्षण कबुलियती वनतर्फ २१ उपभोक्ता समूहलाई ५७ हेक्टर वनक्षेत्र तथा १४९ संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन समितिलाई ५४९४२५.५७ हेक्टर वनक्षेत्र उपलब्ध गराइएको छ।

सामुदायिक वन, साझेदारी वन लगायत समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापनको रूपमा नेपालको कुल वनक्षेत्रको झण्डै ४० प्रतिशत वनक्षेत्र स्थानीय समुदायबाट संरक्षण तथा व्यवस्थापन हुँदै आएको छ। यी व्यवस्थापन पद्धतिहरूको मूल लक्ष्य जनसहभागिताद्वारा वनको दिगो व्यवस्थापन गरी वनबाट प्राप्त हुने वन पैदावार वा वस्तु र सेवाको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बढाउनु, ती वस्तु वा सेवाको प्रशोधनबाट मूल्य अभिवृद्धि गर्नु र त्यसबाट वन व्यवस्थापनमा संलग्न समुदायको समृद्धि र अर्थतन्त्रमा समेत योगदान पुऱ्याउने रहेको छ। यसरी वनको व्यवस्थापन र उपयोग गर्दा जैविक विविधताको संरक्षण, निर्णय प्रक्रियामा महिलासहित स्थानीय समुदायको सहभागिता र लाभको न्यायोचित बाँडफाँडको सुनिश्चितताका लागि समेत एकीकृत प्रयास हुने गरेको छ ।

रुद्राक्ष, खयर, सतिसाल, विजयसाल लगायतको विभिन्न महत्वपूर्ण वनस्पति प्रजातिहरूको वन बीउ बगैंचाहरू व्यवस्थापन भइरहेको छ । साथै सिमल, ओखर, चाँप, सतिसाल, विजयसाल जस्ता लोपोन्मुख वनस्पति प्रजातिहरूको संरक्षण कार्ययोजना तयार भई प्रजाति संरक्षण कार्यक्रमहरू अगाडि बढाइएको छ । नेपाल विभिन्न बहुमूल्य जडीबुटीहरूको भण्डारको रूपमा रहेको छ। यस्ता महत्वपूर्ण वानस्पतिक स्रोत तथा जडीबुटीहरूको अध्ययन, अनुसन्धान, अभिलेखीकरण र गुण पहिचान गर्दै प्रविधि विकास गरी खेती विस्तारका कार्यहरू सञ्चालन गरिएको छ । एकातर्फ

आर्थिक महत्वका जडीबुटीहरूको खेती विस्तार, व्यवसायीकरण र मूल्य अभिवृद्धि सहित अन्तर्राष्ट्रिय बजारसम्म निकासी प्रवर्धन गर्ने कार्य भई रहेको छ भने अर्कोतर्फ लोपोन्मुख जडीबुटी प्रजातिहरूको दिगो संरक्षण र उपयोगका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा रहेको छ ।

नेपालको भौगोलिक बनावट भू-क्षय, बाढी पहिरो, माटोको थिग्रीकरण लगायतका जलाधारीय जोखिममा रहेको अवस्थामा नदी प्रणालीमा आधारित वृहत् जलाधार व्यवस्थापनका कार्यहरूलाई एकीकृत रूपमा अगाडि बढाइएको छ । भौगोलिक हिसावले अत्यन्त संवेदनशील अवस्थामा रहेको चुरे क्षेत्रको संरक्षणको लागि राष्ट्रपति चुरे तराई मधेस संरक्षण विकास कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको छ । चुरे र भावर तथा तराई क्षेत्रको अन्योन्याश्रित सम्बन्धलाई मध्यनजर गरी तल्लो तटीय र माथिल्लो तटीय सम्बन्धको आधारमा संरक्षण र व्यवस्थापनका कार्यहरू भईरहेको छ ।

नेपालमा रहेका ११८ किसिमका पारिस्थितिक प्रणालीहरूमध्ये हालसम्म ८० किसिमका पारिस्थितिक प्रणालीहरू संरक्षित क्षेत्रभित्र पर्दछन्। यी पारिस्थितिक प्रणालीहरूको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने उद्देश्यले १२ राष्ट्रिय निकुञ्ज, १ वन्यजन्तु आरक्ष, १ शिकार आरक्ष, ६ संरक्षण क्षेत्र र १३ मध्यवर्ती क्षेत्र घोषणा भई संरक्षण तथा व्यवस्थापकीय कार्यहरू सञ्चालन हुँदै आएका छन्। यी संरक्षित क्षेत्रहरूले नेपालको कुल भू-भागको २३.३९ प्रतिशत अर्थात् ३४,४१९.७५ वर्ग किलोमिटर क्षेत्र समेटेको छ । यसको साथै २ वटा प्राणी उद्यानहरू स्थापना भई निर्माणाधीन अवस्थामा रहेका छन् ।

नेपालको वनमा कुल कार्बन संचिति १ अर्व ५ करोड ५० लाख टन (औसत १७६.९५ टन प्रति हेक्टर) रहेको अनुमान गरिएको छ जसमध्ये ६१.५३ प्रतिशत रुखमा (जीवित सुखड खडा, ढलापडा र सतह मुनिको भाग समेत), ३७.८० प्रतिशत माटोमा र ०.६७ प्रतिशत पातपतिङ्गरमा रहेको छ । यसको अतिरिक्त नेपालमा ६ लाख ४८ हजार हेक्टर बुट्यान क्षेत्र (कुल क्षेत्रफलको ४.३८ प्रतिशत) रहेको छ जसमा करिव ६ करोड ९ लाख टन (औसतः १०५.२४ टन प्रति हेक्टर) कार्बन संचिति रहेको छ।

वातावरण व्यवस्थापनतर्फ हालसम्म ३५० भन्दा बढी ठूला आयोजनाहरूको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन र हजारौंका संख्यामा रहेका मझौला तथा साना आयोजनाहरूको प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण प्रतिवेदन स्वीकृत भई प्रतिकूल वातावरणीय प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने र अनुकूलता बढाउने गरी वातावरण व्यवस्थापन योजना कार्यान्वयन गर्ने प्रयासहरू भइरहेको अवस्था छ। औद्योगिक प्रतिष्ठानमा नियमित र आकस्मिक अनुगमन गरी मापदण्ड पालना गर्ने, गराउने कार्य

भइरहेको छ। सवारी साधनहरूमा प्रदूषण जाँच गर्ने प्रकृया शुरु भएको छ। शहरी क्षेत्रमा विभिन्न प्रकारका वातावरणीय प्रदूषण रोकथाम तथा न्यूनीकरण गर्न फोहरमैला व्यवस्थापन, मापदण्ड विपरीत बनेका पोलिथिनको झोलाको प्रयोगलाई नियन्त्रणका साथै विभिन्न जनचेतनाका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिएको छ। यसै गरी शहरी वन तथा उद्यानका कार्यक्रमहरूबाट प्रदूषण न्यूनीकरण तथा शहरी क्षेत्रको सौन्दर्य अभिवृद्धि गर्ने प्रयास भएको छ।

१.२ मन्त्रालयको दूरदृष्टि, लक्ष्य तथा उद्धेश्य

१.२.१ सोच

सफा, स्वच्छ तथा हरित वातावरण, जलवायु समानुकूलित समाज र वनक्षेत्रको व्यवस्थित दिगो व्यवस्थापनबाट नेपालको आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक समृद्धि र सुखमा योगदान ।

१.२.२ लक्ष्य

वन तथा वातावरण मन्त्रालयको लक्ष्य निम्नाननुसार छन् ।

- वन, जैविक विविधता र जलाधार क्षेत्रको दिगो र सहभागितात्मक व्यवस्थापनबाट वातावरणीय सन्तुलन र दिगो विकास कायम राख्दै वनजन्य उद्यम तथा पर्यापर्यटनको विकास एवम् वन्यजन्य वस्तु तथा सेवाको उत्पादन, मूल्य अभिवृद्धि एवम् न्यायोचित वितरण मार्फत अर्थतन्त्रमा योगदान वृद्धि गर्ने।
- वातावरणीय क्षेत्रमा प्रदूषण नियन्त्रण, फोहोरमैला व्यवस्थापन र हरियाली प्रवर्द्धन गरी नागरिकको स्वच्छ र स्वस्थ वातावरणमा बाँच्न पाउने अधिकारको सुनिश्चित गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तन क्षेत्रमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि तथा प्रतिकूल प्रभावको न्यूनीकरणवाट दिगो समाज निर्माणमा योगदान गर्ने ।

१.२.३ उद्देश्य

वन तथा वातावरण मन्त्रालयको नीतिगत उद्देश्य निम्नानुसार छन् ।

राष्ट्रिय वन नीति २०७५

- वनक्षेत्रको उत्पादकत्व, उत्पादन र वातावरणीय सेवामा अभिवृद्धि गर्ने.
- वन पैदावारमा आत्मनिर्भर भई मूल्य अभिवृद्धिसहित निर्यात प्रवर्द्धन गर्ने।

- संरक्षित क्षेत्र सिमसार क्षेत्र तथा वन व्यवस्थापन पद्धतिहरूबाट पर्यटन प्रवर्द्धनमा उल्लेख्य योगदान पुऱ्याउने।
- वन, वनस्पति, वन्यजन्तु तथा जैविक विविधताको संरक्षण पुनर्स्थापना र दिगो उपयोग गर्ने ।
- वनक्षेत्रको संरक्षण र सोको बहुआयामिक उपयोग गर्ने।
- फलफूल लगायतका कृषि वनको विकास र संरक्षण गरी वनक्षेत्रलाई आर्थिक उपार्जनको माध्यमको रूपमा विकास गर्ने।
- हालको वनक्षेत्रलाई घट्न नदिई विभिन्न प्रकारबाट क्षति भएका वनको पुनर्स्थापना गर्ने।
- जलाधार क्षेत्रहरूको एकीकृत व्यवस्थापनबाट जल र भूमिको संरक्षण गर्ने।
- कार्बन उत्सर्जन न्यूनीकरण गर्ने नेपालको समग्र लक्ष्यमा वनक्षेत्रबाट योगदान पुऱ्याउने।
- वनक्षेत्रको शासकीय सुधार गर्दै प्राप्त लाभको न्यायोचित वितरण गर्ने।
- वनक्षेत्रको अध्ययन अनुसन्धान शैक्षिक गुणस्तर तथा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।

राष्ट्रिय वातावरण नीति २०७६

- जल, वायु, माटो, ध्वनि, विद्युत्-चुम्बकीय तरङ्ग रासायनिक र रेडियोधर्मी लगायत सबै प्रकारका प्रदूषणको रोकथाम, नियन्त्रण र न्यूनीकरण गर्ने।
- घरेलु औद्योगिक तथा सेवा क्षेत्र लगायत सबै स्रोतबाट सिर्जित फोहोरमैलाको व्यवस्थापन गर्ने।
- शहरी तथा नगर क्षेत्रमा उद्यान विकास तथा हरियाली विस्तार गर्ने।
- विकासका सबै आयामहरूमा वातावरणीय चासोलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने।
- प्रदूषण पीडितलाई वातावरणीय न्यायको सुनिश्चतता गर्ने।
- वातावरण संरक्षण तथा प्राकृतिक स्रोतको दिगो व्यवस्थापनमा जनसहभागिता जुटाउने।
- वर्तमान तथा भावी पुस्ताबीचमा न्यायोचित हुने गरी प्राकृतिक तथा मानव निर्मित स्रोतहरूको उपयोग गर्ने ।
- वातावरण संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि शोध, अनुसन्धान र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।
- जमिनको प्रयोग भू-उपयोग योजना बमोजिम गर्ने।
- संभव भएसम्म उपलब्ध स्रोत साधनको पुनःप्रयोग र पुनःप्रशोधन गर्ने।

राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०७६

- सङ्कटासन्न र जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेका व्यक्ति, परिवार, समूह र समुदायको जलवायु परिवर्तन अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।
- जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल प्रभावको जोखिममा रहेका पारिस्थितिकीय प्रणालीहरूको उत्थानशीलता विकास गर्ने।
- न्यून कार्बन उत्सर्जन विकासको अवधारणा अवलम्बन गर्दै हरित अर्थतन्त्रको प्रवर्द्धन गर्ने।
- जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण र अनुकूलनका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय वित्तीय स्रोतहरूको न्यायोचित परिचालन गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अनुसन्धान, प्रविधि विकास, सूचना र सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउने ।
- राज्यका सबै तह र विषयगत क्षेत्रका नीति, रणनीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूमा जलवायु परिवर्तनका विषयहरूलाई एकीकृत गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरण तथा अनुकूलन कार्यक्रमहरूमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने।

१.३ प्रमुख नीति तथा कानुनहरू

१.३.१ नीतिहरू

१. घरपालुवा हात्ती व्यवस्थापन नीति, २०६०
२. जडीबुटी एवं गैरकाष्ठ वन पैदावार विकास नीति, २०६१
३. राष्ट्रिय सिमसार नीति, २०६९
४. राष्ट्रिय वन नीति, २०७५
५. राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६
६. राष्ट्रिय वातावरण नीति, २०७६
७. राष्ट्रिय कृषि वन नीति, २०७६

१.३.२ ऐनहरू:

१. राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९
२. नेपाल प्रकृति संरक्षण कोष ऐन, २०३९
३. भू तथा जलाधार संरक्षण ऐन, २०३९
४. बिरुवा संरक्षण ऐन, २०६४
५. संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अन्तर्राष्ट्रिय व्यापारलाई नियमन तथा नियन्त्रण गर्ने ऐन, २०७३
६. वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६
७. वन ऐन, २०७६

१.३.३ नियमावलीहरू:

१. राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण (पाँचौ संशोधन) नियमावली, २०७६
२. शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०७६
३. संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पतिको अनतर्राष्ट्रिय व्यापार नियन्त्रण नियमावली, २०७६
४. वातावरण संरक्षण नियमावली, २०७७
५. वन नियमावली, २०७९
६. वन (पहिलो संशोधन) नियमावली, २०८०
७. नेपाल प्रकृति संरक्षण कोष नियमावली, २०४१
८. बिरुवा संरक्षण नियमावली, २०६६
९. मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, २०५२
१०. संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, २०५३
११. शिवपुरी-नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज नियमावली, २०७६
१२. संरक्षण क्षेत्र सरकारी व्यवस्थापन नियमावली, २०५७
१३. नेपाल वन सेवा (गठन, समूह तथा श्रेणी विभाजन र नियुक्ति) नियमहरू, २०५१
१४. भू तथा जलाधार संरक्षण नियमावली, २०४२

१.३.४. निर्देशिकाहरू:

१. जिल्ला वन पैदावार आपूर्ति समितिको कार्यविधि निर्देशिका, २०६३
२. जिल्ला वनक्षेत्र समन्वय समितिको गठन तथा सञ्चालन निर्देशिका, २०६८
३. भूकम्प पिडितहरूको लागि काठ उत्पादन, आपूर्ति र व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७२
४. सामुदायिक वनको निर्देशिका, २०५२
५. साझेदारी वन व्यवस्थापन निर्देशिका, २०६८
६. निजी वन विकास निर्देशिका, २०६८
७. खोटो सङ्कलन (कार्यविधि) निर्देशिका, २०६४
८. वन्यजन्तुबाट हुने क्षतिको राहत सहयोग निर्देशिका, २०७४
९. गैरसरकारी सेवा प्रदायकबाट सेवा प्राप्ति सम्बन्धि निर्देशिका, २०६१
१०. शिवपुरी नागार्जुन राष्ट्रिय निकुञ्ज-मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन निर्देशिका, २०७३
११. वन्यजन्तुमैत्री पूर्वाधार निर्माण निर्देशिका,२०७८
१२. वन्यजन्तुबाट भएको क्षतिको राहत वितरण निर्देशिका, २०८०
१३. वन पैदावार सङ्कलन तथा बिक्री वितरण निर्देशिका, २०७३
१४. सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको आर्थिक कार्यविधि निर्देशिका, २०७३
१५. मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन निर्देशिका, २०५६
१६. संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन निर्देशिका, २०५६
१७. राष्ट्रिय प्राणी उद्यान केन्द्र सञ्चालन निर्देशिका, २०७२

१.३.५. कार्यविधिहरू:

१. वन्यजन्तुको आखेटोपहार व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७२
२. संरक्षित क्षेत्र व्यवस्थापन योजना तयारी कार्यविधि, २०७३
३. वन्यजन्तु उद्धार एवं उद्धार केन्द्र व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७३
४. संरक्षित क्षेत्रमा पूर्वाधार निर्माणको लागि जग्गा उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि, २०८०

५. वन्यजन्तु वासस्थान व्यवस्थापन कार्यविधि, २०८०

६. राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त योजनाको लागि राष्ट्रिय वनक्षेत्र प्रयोग गर्ने सम्बन्धी मापदण्ड सहितको कार्यविधि, २०७६

७. हिमाली तथा पहाडी संरक्षित क्षेत्रभित्र साहसिक पर्यटकीय सेवाहरू सञ्चालन गर्ने सम्बन्धि कार्यविधि, २०६७

८. संरक्षित क्षेत्र अनुसन्धान कार्यविधि, २०६९

९. सगरमाथा राष्ट्रिय निकुञ्जभित्र होटल, लज तथा चिया पसल सञ्चालन कार्यविधि, २०७०

१०. लामटाङ राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा मध्यवर्ती क्षेत्रभित्र होटल, लज तथा चिया पसल सञ्चालन कार्यविधि, २०७०

१.३.६. मापदण्डहरू:

१. सरकारी रुखहरू हटाउने सम्बन्धी मापदण्ड, २०७१

२. विदेशबाट काठ आयात गर्दा अपनाउनु पर्ने मापदण्ड, २०७३

३. व्यवसायिक रूपमा वन्यजन्तुको पालन, प्रजनन तथा उपयोग सम्बन्धी मापदण्ड, २०८०

४. मध्यवर्ती क्षेत्र (उद्योग स्थापना र सञ्चालन) मापदण्ड, २०८०

५. संरक्षण क्षेत्र (उद्योग स्थापना र सञ्चालन) मापदण्ड, २०८०

६. दिगो वन व्यवस्थापनको राष्ट्रिय मापदण्ड, २०८१

७. राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त उद्योगको प्रयोजनको लागि वनक्षेत्रबाट खनिज पदार्थ उत्खनन गर्दा पालना गर्नुपर्ने मापदण्ड, २०८१

८. सामुदायिक वनको मार्गदर्शन, २०८१

१.३.७ रणनीतिहरू/गुरुयोजना/कार्ययोजनाहरू:

१. वनक्षेत्रको रणनीति, २०७२

२. वन अनुसन्धान रणनीति, २०७३

३. वनक्षेत्रको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन रणनीति, २०७३

४. नेपालको जैविक विविधता रणनीति तथा कार्ययोजना,(२०१४—२०२०)
५. चुरे तराई मधेश संरक्षण तथा व्यवस्थापन गुरुयोजना, २०७४
६. सोह्रौं योजना (आ.व २०८१/०८२-२०८५/०८६)
७. राष्ट्रिय रेडप्लस रणनीति, २०७५
८. राष्ट्रिय बृहत जलाधार व्यवस्थापन रणनीति,२०८०
९. वाह्य मिचाहा प्रजाति व्यवस्थापन रणनीति तथा कार्यान्वयन योजना, २०८१
१०. राष्ट्रिय बाँस तथा वेत विकास सम्बन्धी रणनीति, २०८१
११. राष्ट्रिय वनको एकिकृत रणनीतिक योजना, २०८१

१.४ संगठनात्मक स्वरूप तथा व्यवस्था

परिवर्तित व्यवस्थालाई अङ्गीकार गर्दै वन तथा वातावरण मन्त्रालयले पनि आफ्नो सांगठनिक संरचनामा परिवर्तन गरेको छ। नेपालको नयाँ संविधान जारी भए पश्चात भएको सांगठनिक पुनर्संरचना अनुसार संघमा वन तथा वातावरण मन्त्रालय रहेको छ भने ७ वटै प्रदेशहरूमा उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालयहरू गठन भई उक्त मन्त्रालय अन्तर्गत रहने गरी सात ७ वटै प्रदेश वन निर्देशनालयहरू, ८४ वटा डिभिजन वन कार्यालयहरू, ५२६ वटा सव-डिभिजन वन कार्यालयहरू, १४ वटा भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालयहरू र ७ वटा वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र रहने व्यवस्था गरिएको छ। तर हालैका दिनमा प्रदेशको आवश्यकता अनुसार मन्त्रालयको नाम, संगठन संरचना र कार्य जिम्मेवारीमा केही हेरफेर गरिएको छ। हाल नेपालमा ७ वटा प्रदेश वन निर्देशनालयहरू, ८४ वटा डिभिजन वन कार्यालयहरू, ५२३ वटा सव-डिभिजन वन कार्यालयहरू, २५ वटा भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालयहरू र ७ वटा वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र रहेको छ।

वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा माननीय मन्त्रीको नेतृत्वमा प्रशासकीय प्रमुखका रूपमा सचिव, ६ वटा महाशाखा र त्यस मातहतमा शाखाहरू रहेका छन्। प्रत्येक महाशाखा प्रमुखका रूपमा सहसचिव रहने व्यवस्था छ। मन्त्रालय अन्तर्गत सहसचिवले नेतृत्व गर्ने २ वटा केन्द्र (रेड कार्यान्वयन केन्द्र र वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र) सहित मन्त्रालय अन्तर्गत चारवटा विभाग (वन तथा भू-संरक्षण, राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण, वनस्पति र वातावरण) रहेका छन्।

राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा मन्त्रालय अन्तर्गत राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम रहेको छ। यसका अतिरिक्त मन्त्रालय मातहत जडीबुटी उत्पादन तथा प्रशोधन कम्पनी लिमिटेड, नेपाल वन निगम र वन पैदावार विकास समिति रहेका छन्। वन, जलाधार वातावरण, तथा जैविक विविधता संरक्षण र व्यवस्थापनका वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटमध्ये केही कार्यक्रम यस मन्त्रालयले अन्तर्गतका निकायहरूबाट सिधै र केही सम्बन्धित प्रदेश मन्त्रालय र स्थानीय तहहरूलाई सशर्त रूपमा उपलब्ध गराई तीनै तहका निकायहरू बीचको आपसी समन्वय र सहकार्यमा विकास तथा संरक्षणका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा लगिएको छ।

१.५ वन तथा वातावरण मन्त्रालयको कार्य क्षेत्र

नेपाल सरकार (कार्य विभाजन) नियमावली, २०७४ अनुसार वन तथा वातावरण मन्त्रालयबाट सम्पादन गरिने कार्यहरू निम्नानुसार रहेका छन्:

१. राष्ट्रिय वनसम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड र नियमन;

२. राष्ट्रिय वनको सर्वेक्षण, वर्गीकरण, नाप नक्सा र सीमाङ्कन;

३. निजी वन, सार्वजनिक वन, सरकारी वन, धार्मिक वन, सामुदायिक वन, साझेदारी वन, कबुलियती वन, चक्ला वन सम्बन्धी नीति, कानुन र मापदण्ड;

४. वन्यजन्तु र चराचुरुङ्गी सम्बन्धी नीति, कानुन र मापदण्ड;

५. राष्ट्रिय निकुञ्ज, वन्यजन्तु आरक्ष तथा शिकार आरक्ष र सिमसार क्षेत्र सम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड, योजना तथा कार्यान्वयन;

६. हात्तीसार;

७. प्राणी उद्यान (चिडियाखाना) सम्बन्धी नीति, कानुन र मापदण्ड;

८. मध्यवर्ती क्षेत्र तथा संरक्षण क्षेत्र व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति र मापदण्ड;

९. जैविक विविधता, प्राकृतिक वातावरण संरक्षण, सदुपयोग र स्रोतको व्यवस्थापन;

१०. वन्यजन्तु, जैविक विविधता र वन पैदावार ओसारपसार एवं अपराध नियन्त्रणसम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड, कार्यान्वयन र नियमन;

११. वनक्षेत्र अतिक्रमण र वनक्षेत्रको भू-उपयोगको परिवर्तन;

१२. वनस्पति उद्यान र वनस्पति पहिचान तथा अभिलेखीकरण सम्बन्धी नीति, कानुन र मापदण्ड;

१३. हर्बेरियम व्यवस्थापन;

१४. वनस्पतिहरूको रासायनिक गुणहरूको परीक्षण, प्रयोगशाला, प्रत्यायन, प्रमाणीकरण र गुणस्तर;

१५. आनुवांशिक स्रोत, दुर्लभ तथा लोपोन्मुख प्रजाति र आयातित प्रजाति;

१६. वातावरण, जलवायु परिवर्तन, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, न्यूनीकरणसम्बन्धी नीति, कानुन र मापदण्ड;

१७. कार्बन सेवा र कार्बन सञ्चिति;

१८. अन्तरप्रादेशिक जङ्गल, हिमाल, वन, संरक्षण क्षेत्र, जैविक विविधता तथा भू-जलाधार क्षेत्रको संरक्षण, सम्बर्द्धन र व्यवस्थापनसम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड र नियमन;

१९. अन्तरदेशीय वन तथा वन्यजन्तुसम्बन्धी विषय;

२०. वन, वनस्पति, वातावरण तथा जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान;

२१. प्राकृतिक नदी नाला, ताल तलैया, पोखरी, सिमसार एवं जलाधार क्षेत्रको वातावरणीय संरक्षण एवं स्वच्छता कायम सम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड र नियमन;

२२. वायु र वायुमण्डलको गुणस्तर, मापदण्ड, अनुगमन र लेखाजोखा;

२३. हरित अर्थतन्त्र सम्बन्धी नीति र मापदण्ड;

२४. विकिरण, जल, ठोस, तापीय, नाभकीय, विद्युतीय, चुम्बकीय, रसायन, ध्वनि लगायतका प्रदूषण नियन्त्रण;

२५. हरितगृह ग्यासको मापदण्ड र नियमन;

२६. राष्ट्रियस्तरमा वातावरणीय सूचना प्रणाली;

२७. वातावरणीय प्रभाव अध्ययनसम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड र नियमन;

२८. राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समिति, राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष;

२९. सशस्त्र वन रक्षक;

३०. मन्त्रालयसम्बन्धी राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थासँग सन्धि, सम्झौता, अभिसन्धि, सम्पर्क र समन्वय;

३१. मन्त्रालयसम्बन्धी सार्वजनिक संस्थान, प्राधिकरण, समिति, प्रतिष्ठान, कम्पनी आदिको सञ्चालन र नियमन;

३२. नेपाल वन सेवाको सञ्चालन ।

१.६ मन्त्रालय अन्तर्गतका महाशाखाहरूवाट सम्पादित हुने मुख्य मुख्य कार्यहरू

१.६.१ योजना अनुगमन तथा समन्वय महाशाखा

- मन्त्रालयसँग सम्बन्धित आवधिक योजना, नीति कार्यक्रम, वार्षिक वजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने, गराउने;
- कार्यक्रम तथा बजेटका सम्बन्धमा राष्ट्रिय योजना आयोग, अर्थ मन्त्रालय, सम्बन्धित आयोजना तथा अन्य निकायहरूसँग समन्वय गर्ने गराउने;
- स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रममा संशोधन गर्नुपर्ने अवस्थामा सो स्वीकृत गराई सम्बन्धित निकायमा पठाउने;
- मन्त्रालयसँग सम्बन्धित नीतिहरूको निर्माण, परिमार्जन वा संशोधनहरूको मस्यौदा तयार गर्ने, गराउने;
- अन्य मन्त्रालय तथा निकायहरूबाट सुझावका लागि पठाइएका कानुन, नीति, रणनीति तथा अन्य दस्तावेजहरूको लागि सुझाव तयार गरी पठाउने;
- मन्त्रालयसँग सम्बन्धित रणनीति, निर्देशिका, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरूको निर्माण, संशोधन, परिमार्जन सम्बन्धी कार्य गरी स्वीकृत गराउने;
- मन्त्रालयसँग सम्बन्धित ऐन, नियमावलीहरूको निर्माण, परिमार्जन वा संशोधनहरूको मस्यौदा तयार गर्ने;
- वन, वातावरण तथा जलवायु क्षेत्रका तथ्य तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको सङ्कलन, प्रशोधन, विश्लेषण र आवश्यकता अनुसार प्रकाशन गर्ने, गराउने;
- मन्त्रालयसँग सम्बन्धित वैदेशिक सहायताको लागि प्रस्तावहरू सङ्कलन, परिमार्जन तथा मस्यौदा तयार गरी अर्थ मन्त्रालय र सम्बन्धित दातृ निकायमा पेश गरी आवश्यकता अनुसार सम्पर्क र समन्वय गर्ने;
- मन्त्रालयसँग सम्बन्धित वैदेशिक सहयोगमा सञ्चालित आयोजनाहरूको कार्यक्रम, बजेट तयार गरी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक समन्वय गर्ने गराउने;
- मन्त्रालय मातहतका संस्थान, समिति, कोषहरूको सम्पर्क विन्दु भई कार्य गर्ने;
- मन्त्रालयको लैङ्गिक सम्पर्क विन्दुको रूपमा संयोजन गर्ने;
- विकास सझेदारहरूसँग आवश्यकता अनुसार बैठक गर्ने र परियोजनाहरूको प्रगति अध्यावधिक गर्ने गराउने;

- दातृ निकायको सहयोगमा मन्त्रालयसँग सम्बन्धित चालु तथा सम्भावित परियोजनाहरूको विवरण अद्यावधिक गर्ने, गराउने;
- मन्त्रालय र अन्तर्गतका विभागहरू, केन्द्र, समिति, कोष, कम्पनी तथा परियोजनाहरूको कार्यक्रमको अनुगमन गरी पृष्ठपोषणको समेत व्यवस्था मिलाउने;
- मन्त्रालय र अन्तर्गतका विभागहरू, केन्द्र, समिति, संस्थान, कोष, कम्पनी तथा परियोजनाहरूबाट प्राप्त आवधिक एवं वार्षिक प्रगति प्रतिवेदनहरू आवश्यकता अनुसार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय, राष्ट्रिय योजना आयोगलगायत तोकिएका निकायहरूमा म्यादभित्र पेश गर्ने;
- मासिक, चौमासिक र वार्षिक प्रगति समीक्षा र आवश्यकता अनुसार मन्त्रालयस्तरीय विकास समस्या समाधान बैठक गर्ने गराउने;
- मन्त्रालयसँग सम्बन्धित कार्यक्रम प्रभावकारी ढंगले सञ्चालनका लागि प्रदेश एवं स्थानीय तहहरूसँग सम्पर्क र समन्वयको व्यवस्था मिलाउने;
- मन्त्रालयसँग सम्बन्धित विषयको अध्ययन, अनुसन्धान तथा क्षमता विकास कार्यमा विश्वविद्यालय, अनुसन्धान केन्द्र तथा शैक्षिक संस्थाहरूसँग समन्वय गर्ने गराउने;
- मन्त्रालयसँग सम्बन्धित विषयहरूमा क्षेत्रीय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूसँग समझदारी, समन्वय तथा सहकार्यको व्यवस्था मिलाउने;
- आवश्यकता अनुसार परराष्ट्र मन्त्रालय, गृह मन्त्रालय र अर्थ मन्त्रालयहरूसँग समन्वय गरी दातृ निकाय, कूटनैतिक नियोग तथा विदेशी पाहुनाहरूको मन्त्रालयसँगको भेटघाट तथा बैठकको व्यवस्था मिलाउने;
- यस महाशाखालाई तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१.६.२ जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन महाशाखा

- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्न आवश्यक सहजीकरण गर्ने;
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, गराउने;
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी वार्षिक वस्तुस्थिति प्रतिवेदन तयारी र प्रकाशन गर्ने गराउने;
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय सन्धि सम्झौताहरूको सम्पर्क विन्दु भई काम गर्ने;

- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धमा विभिन्न निकायहरू एवं संघसंस्थाहरूबाट भए गरेका तथा हुने कार्यहरूको संयोजन एंव सहजीकरण गर्ने गराउने;
- जलवायु परिवर्तन परिषद्को बैठक आयोजनामा सहजीकरण गर्ने;
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरण सम्बन्धी कार्यक्रमहरू तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने;
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी वार्ताको लागि आवश्यक राष्ट्रिय कार्यपत्रहरू तयार गर्ने गराउने;
- हरितगृह ग्याँसहरूको आधार तह (Reference Level) तयार गर्ने, अनुगमन गर्ने र आवधिक प्रतिवेदनहरू तयार गरी पेश गर्ने ;
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको लागि प्राविधिक एंव आर्थिक सहयोग जुटाउन प्रस्तावहरू तयार गर्ने, गराउने;
- जलवायु परिवर्तन सम्बन्धमा गोष्ठी, कार्यशाला तथा तालिमको आयोजना गर्ने गराउने;
- जलवायु परिवर्तनबाट हुन सक्ने प्रभावलाई न्यून गर्न, गराउन अन्य कार्यहरू गर्ने, गराउने;
- स्वच्छ विकास संयन्त्र र कार्बन व्यापारसम्बन्धी कार्यको लागि Designated National Authority (DNA) भई कार्य गर्ने;
- हरितगृह ग्यासको उत्सर्जन बढी गर्ने क्षेत्रको पहिचान गरी स्वच्छ ऊर्जा एवं हरित उत्पादकत्व सम्बन्धी प्रबर्द्धनात्मक कार्य गर्ने गराउने;
- रेड कार्यान्वयन केन्द्रलाई प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने;
- अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिवद्धता अनुरूपको हरित गृह ग्यास उत्सर्जन लगायतका राष्ट्रिय प्रतिवेदनहरू तयारी गरी पेश गर्ने;
- यस महाशाखालाई तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१.६.३ वन तथा जलाधार महाशाखा

- राष्ट्रिय वन तथा जलाधार सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमामा आवश्यक सहजीकरण गर्ने, गराउने;

- सरकारी वनक्षेत्रको सर्वेक्षण, नाप नक्सा र सीमा निर्धारणमा समन्वय गर्ने गराउने;
- सरकारी, सार्वजनिक, निजी क्षेत्र, कृषि वन, सहरी क्षेत्रमा वृक्षारोपण तथा वन विकासको आवश्यक व्यवस्था मिलाउने;
- राष्ट्रिय वनक्षेत्र, सरकारी घर जग्गा हस्तान्तरण, जग्गा सट्टाभर्ना, मुआब्जा, वन उपयोग तथा अन्य प्रयोजनलाई वनक्षेत्र उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने;
- अन्य प्रयोजनका लागि उपलब्ध गराइएको वनक्षेत्रको अभिलेख राख्ने, नियमित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरी, गराई पृष्ठपोषण गर्ने;
- वृहत् जलाधार, जलाधार, उप-जलाधार तथा सूक्ष्म-जलाधारहरूको अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, गराउने;
- मरुभूमीकरण तथा भूमिको क्षयीकरणलाई सम्बोधन हुने कार्यक्रमहरूको लागि प्राविधिक एंव आर्थिक सहयोग जुटाउन प्रस्तावहरूको मस्यौदा तयार गर्ने;
- सिमसार तथा ताल तलैया क्षेत्रहरूको संरक्षण, व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने गराउने;
- नदी प्रणालीमा आधारित वृहत् जलाधार संरक्षण योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनका लागि नीतिगत सहजीकरण गर्नु गराउनुको साथै भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धी आयोजनाहरूको कार्यक्रम गर्न समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने, गराउने;
- बाढी-पहिरो जस्ता प्राकृतिक प्रकोप न्यूनीकरण सम्बन्धी आवश्यक रणनीतिक योजनाहरूको अवधारणा बनाई प्रदेश तहसँग समेत आवश्यक सहकार्य र समन्वयको वातावरण सिर्जना गर्ने;
- विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि आवश्यकता अनुसार अन्य निकायहरूसँग समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने, गराउने;
- राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने, गराउने;
- भू तथा जलाधार व्यवस्थापन सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान तथा जलाधार सूचना प्रणालीको विकास गर्ने, गराउने;
- मरुभूमीकरण, भूमिको क्षयीकरण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय कार्यक्रमहरूको सम्पर्क विन्दु भई कार्य गर्ने;
- यस महाशाखालाई तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१.६.४ वातावरण तथा जैविक विविधता महाशाखा

- वातावरण तथा जैविक विविधता सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमामा आवश्यक सहजीकरण गर्ने, गराउने;
- वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन प्रतिवेदन अध्ययन, स्वीकृति सम्बन्धी कार्य गर्ने, वातावरणीय अनुगमन तथा परीक्षणका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने, गराउने;
- प्रदूषण नियन्त्रण गर्नका लागि आवश्यक मापदण्ड निर्माण, कार्यान्वयन तथा अनुगमन लगायतका कार्यहरू गर्ने;
- प्राकृतिक स्रोतमा पर्ने वातावरणीय असरहरूको मूल्याङ्कन गर्ने, गराउने र सो सम्बन्धी प्राविधिक राय उपलब्ध गराउने;
- वातावरणीय मापदण्ड विकासका लागि अन्य मुलुकहरूमा अवलम्बन भइरहेका मापदण्डहरूलाई देशभित्र लागू गर्नका लागि अनुसन्धान गर्न सहयोग पुऱ्याउने;
- उद्योगहरूलाई सोझै वा स्थानीय तहहरूमार्फत प्रदूषण नियन्त्रण प्रमाणपत्र जारी गर्ने गराउने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने;
- वनजङ्गल एवं वनजन्य वस्तुको संरक्षणको प्रयासमा प्रदूषण नियन्त्रण कार्यलाई प्राथमिकता दिनको लागि आवश्यक मार्गचित्र तयार गर्ने, गराउने;
- वातावरण संरक्षण कोष विकास एवं विस्तार गर्नका लागि आवश्यक कार्य गर्ने, गराउने;
- वातावरण संरक्षण परिषद्को बैठक आयोजना गर्ने;
- वातावरण संरक्षण कोषबाट गरिने वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा सम्बन्धी कार्य गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने;
- विकिरण तथा हानिकारक रसायनको आयात निर्यात नियमनका साथै अन्य क्षेत्रमा भएको प्रयोगबाट जनजीवनमा पर्ने र पर्न सक्ने प्रभाव बारे अध्ययन गरी आवश्यक सुरक्षा प्रणाली अवलम्बनका लागि सिफारिश गर्ने;
- वातावरण संरक्षण तथा प्रवर्द्धन एवं व्यवस्थापनको लागि वातावरणीय सुशासन सम्बन्धी कार्यक्रम तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने, गराउने;
- राष्ट्रिय प्राथमिकताप्राप्त आयोजना सहजीकरणसँग सम्बन्धित कामको समन्वय गर्ने;
- जैविक विविधतासँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय महासन्धिहरूको सम्पर्क विन्दु भई काम गर्ने;

- जैविक विविधतासँग सम्वन्धित राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय कानुन कार्यान्वयन गर्ने, गराउने;
- जैविक विविधता सम्बन्धी क्षमता विकासका कार्य गर्ने, गराउने;
- जैविक विविधताको अभिलेखीकरण तथा पञ्जीकरण सम्बन्धी विषयमा समन्वय गर्ने;
- जैविक विविधता सम्बन्धी महासन्धि तथा अभिसन्धिहरूको राष्ट्रिय रणनीति तथा कार्ययोजना एवं राष्ट्रिय प्रतिवेदन तयारी गर्ने कार्य गर्ने, गराउने;
- जैविक विविधता सम्बन्धी भू-परिधीय कार्यक्रम र आयोजनाहरूको समन्वय र सहकार्य गर्ने, गराउने;
- जैविक विविधता संरक्षणमा परस्थानीय प्रजातिको संरक्षणको लागि वनस्पति उद्यान र प्राणी उद्यान लगायत हात्तीसार, चिडियाखाना व्यवस्थापन सम्बन्धी समन्वय गर्ने;
- वन जैविक प्रविधि सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रविधि विकास सम्बन्धी काम गर्ने, गराउने;
- यस महाशाखालाई तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१.६.५ सहभागितामूलक वन महाशाखा

- समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन पद्धति सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमामा आवश्यक सहजीकरण गर्ने, गराउने;
- सामुदायिक वन, साझेदारी वन, गरिबमुखी कबुलियती वन, धार्मिक वन, मध्यवर्ती क्षेत्रका वन लगायत सहभागितामूलक वन व्यवस्थापन पद्धतिहरू सम्बन्धी अभिलेख राख्ने;
- सामुदायिक वन, साझेदारी वन, गरिबमुखी कबुलियती वन, धार्मिक वन, मध्यवर्ती क्षेत्रका वन लगायत सहभागितामूलक वन व्यवस्थापन पद्धतिहरू सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, गराउने;
- वन पैदावारमा आधारित उद्यम तथा उद्योगहरूको स्थापना, विकास र प्रवर्द्धनका लागि आवश्यक व्यवस्था गर्ने;
- वन प्रमाणीकरण (Forest Certification) का लागि आवश्यक समन्वय गर्ने;
- संरक्षणमुखी, उत्पादनमुखी एवं पर्यापर्यटन प्रवर्द्धनमुखी सामुदायिक वनहरूमा दिगो व्यवस्थापनको सिद्धान्त बमोजिम व्यवस्थापन गर्न आवश्यक राष्ट्रिय नीति एवं मापदण्ड तयारी सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने, गराउने;
- उत्पादनमुखी सामुदायिक वनहरूको दिगो व्यवस्थापनका राष्ट्रिय आधार र सूचकहरू

निर्माणका लागि आवश्यक सहजीकरणका कार्यहरू गर्ने, गराउने;

- सामुदायिक वनभित्रका वन्यजन्तुको संरक्षणका लागि आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्ने;
- सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहको कोष परिचालन बारे राष्ट्रिय नीति एवं कानुन निर्माण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने, गराउने;
- सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूको संस्थागत दिगोपना, समावेशी प्रतिनिधित्व एवं निर्णय प्रक्रियामा सहभागिताको लागि नीतिगत कार्यहरू गर्ने गराउने;
- सहभागितामूलक वन डढेलो नियन्त्रण एवं रोकथाम सम्बन्धी नीतिगत कार्यहरू गर्ने, गराउने;
- वन श्रमिक, वन हेरालु, सामुदायिक वनहरूको संरक्षण, व्यवस्थापनमा आवश्यक दक्ष जनशक्तिको योग्यता तथा कार्यसूचीको मापदण्ड निर्माण सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने, गराउने;
- सहभागितामूलक वन व्यवस्थापन पद्धतिहरूको स्थानीय, प्रदेश एवं केन्द्रीय तहसँगको अन्तरसम्बन्ध एवं समन्वय सम्बन्धी आवश्यक राष्ट्रिय कार्यविधिको निर्माण गर्ने, गराउने;
- साझेदारी वनको समूह, स्थानीय, प्रदेश एवं केन्द्रसँगको साझेदारिता, लाभको वितरण सम्बन्धी मापदण्ड निर्माणका लागि समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने, गराउने;
- सहभागितामूलक वन व्यवस्थापन समूहहरूको क्षमता विकास, हरित रोजगारीको अध्ययन अनुसन्धान गर्ने, गराउने;
- उच्च मूल्यका वनजन्य जडीबुटी र गैह्रकाष्ठ वन पैदावारहरूको उत्पादन, प्रवर्द्धन र बजारीकरण प्रवर्द्धन सम्बन्धी आवश्यक व्यवस्था मिलाउने;
- वन तथा वनजन्य उद्योगको लागि कच्चा पदार्थ उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा मापदण्ड तयार गर्ने साथै सो सम्बन्धी राजश्व, शुल्क, महशुल आदिको वारेमा राय प्रतिक्रिया उपलब्ध गर्ने, गराउने;
- सहभागितामूलक वन सम्बन्धी गोष्ठीहरूको आयोजना, समन्वय, सहभागिता सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने, गराउने;
- पर्वतीय विकाससँग सम्बन्धित कार्यक्रम, बैठक, गोष्ठी र सम्मेलनहरूको आयोजना गर्ने, र मन्त्रालयले प्रतिनिधित्व गर्नु पर्ने भए सहभागी हुने;
- यस महाशाखालाई तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१.६.६ प्रशासन महाशाखा

- मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूको जनशक्ति व्यवस्थापन, आर्थिक प्रशासन र आन्तरिक व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने;
- मन्त्रालयको जिन्सी व्यवस्थापन र मर्मत सम्भार सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने;
- भौतिक सम्पत्तिको सुरक्षा, मर्मत सम्भार आदि गर्ने, गराउने;
- सार्वजनिक खरिद ऐन, नियमावली बमोजिम सरकारी खरिद सम्बन्धी कार्य गर्ने, खरिद भएको जिन्सी सामानको दाखिला, निरीक्षण र खर्च सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने;
- लिलाम बिक्री सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने;
- मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूको बेरूजु फछ्यौंट गर्ने, गराउने;
- मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूको जनशक्ति विकास सम्बन्धी कार्यहरू गर्ने, गराउने;
- मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायबाट सम्पादित कार्यका विषयमा प्राप्त उजुरी, गुनासो आदिको जाँचबुझ तथा छानविन सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने;
- कर्मचारीहरूको गुनासो सम्बोधन सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने;
- मन्त्रालयको पुस्तकालय व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने;
- कर्मचारीहरूको विभागीय कारवाही तथा पुरस्कार लगायतका कार्यहरू गर्ने गराउने;
- मन्त्रालयसँग सम्बन्धित कर्मचारीहरूको अध्ययन, असाधारण लगायतका बिदाहरू सम्बन्धी कार्य गर्ने, गराउने;
- अख्तियार दुरूपयोग अनुसन्धान आयोग, सुशासन इकाइ र प्रशासन सुधार सम्बन्धी कार्यको सम्पर्क विन्दुको रूपमा काम गर्ने, गराउने;
- वनक्षेत्रको सांगठनिक एवं प्रशासनिक प्रक्रियाको व्यवस्थापन सम्बन्धमा आवश्यक Standard Operating Procedure (SOP) बनाउने;
- मन्त्रालयसँग सम्बन्धित वैदेशिक भ्रमणको मनोनयन सम्बन्धी कार्य गर्ने;
- अन्य शाखा तथा महाशाखाको कार्य विवरणमा अस्पष्टता भएमा स्पष्ट पार्ने;
- यस महाशाखालाई तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

खण्ड
२

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को प्रगति

२.१ आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसारको प्रगति विवरण

यस खण्डमा वन तथा वातावरण मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूबाट आ.व. २०८१/८२ मा कार्यान्वयन भएका पहिलो प्राथमिकता प्राप्त (P1) तथा दोश्रो प्राथमिकता प्राप्त (P2) कार्यक्रम/आयोजना/परियोजनाहरूको तुलनात्मक भौतिक तथा वित्तीय प्रगति विवरण क्रमशः तालिका २.१ र २.२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.१: पहिलो प्राथमिकताप्राप्त (P1) कार्यक्रमको भौतिक तथा वित्तीय प्रगति

प्रगति प्रतिशतमा

क्र.सं.	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	बजेट शीर्षक	आ.व. २०८०/८१		आ.व. २०८१/८२	
			भौतिक	वित्तिय	भौतिक	वित्तिय
१	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	३२९०००११	८३	४४.५	८२.००	७९.८६
२	वन तथा भू-संरक्षण विभाग	३२९०१०११	८१.९२	७८.२८	९१.८	७८.४३
३	डिभिजन वन कार्यालयहरू (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	३२९०१०१२	६०	४७.९४	६०.९	४९.५३
४	वनस्पति विभाग	३२९०२०११	९९.६७	८३.२७	९९.०४	८२.९७
५	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	३२९०३०११	९१.३५	८८.७३	८५.३५	८३.२९
६	वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण विभाग	३२९०४०११	८९.६९	७४.०८	८५.२०	८१.७४
७	वातावरण विभाग	३२९०५०११	९८.८७	७२.३९	९९.०३	६२.३८
८	जडीबुटी विकास कार्यक्रम	३२९०२१०१	९७.९६	९२.९२	९८.६३	७७.३
९	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	३२९०११०१	७०.९२	५२.७१	८५.४९	७१.५
१०	जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	३२९०११०७	३१.८३	१२.०४	३५.७३	२८.१४

क्र.सं.	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	बजेट शीर्षक	आ.व. २०८०/८१		आ.व. २०८१/८२	
			भौतिक	वित्तिय	भौतिक	वित्तिय
११	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना	३२९०३१०१	८०.४५	७५.२२	८१.२२	८१.६८
१२	रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	३२९००१०२	९५.७८	७६.३९	९४.००	७२.२८
१३	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	३२९००१०४	९०.७३	८५.७६	८९.२६	८६.९०
१४	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	३२९००१०१	४१	२३.०५	६२	४१.९१
१५	समृद्धिका लागि वन	३२९००१०५	९५	७१.१५	९३.५	७३.७६
१६	जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम	३२९००१०८	६३.५	५२.९३	७१.१८	४९.१९
१७	जलाधार संरक्षण तथा सिमसार व्यवस्थापन कार्यक्रम	३२९०११०२	८९.७५	८४.६६	९१.५१	८५.४८
१८	जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन आयोजना	३२९०११०६	९२.९५	९०.५८	८७.५	९९.८६
१९	वनस्पति अनुसन्धान संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	३२९०२१०३	९९.७	९७.८८	८०.१०	४६.५७

तालिका २.२: दोस्रो प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रमहरूको भौतिक तथा वित्तीय प्रगति

प्रगति प्रतिशतमा

सि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	बजेट शीर्षक	आ.व.०८०/०८१		आ.व.०८१/०८२	
			भौतिक	वित्तिय	भौतिक	वित्तिय
१	राष्ट्रिय निकुञ्ज सुरक्षा टोली (नेपाली सेना)	३२९०३०१२	१००	९९.६०	१००.००	९९.४९
२	हात्तीसारहरू	३२९०३०१३	८२	८१.९७	८३.०५	८४.२१
३	केन्द्रीय वन तालिम तथा प्रसार केन्द्र	३२९०६०११	१००	७४.७५	१००.००	७९.६
४	वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण आयोजना	३२९०४१०१	९५.७७	७५.८४	८८.९०	५०.९६

२.२ मन्त्रालय अन्तर्गतका समिति/कम्पनी/निगम/कोषको प्रगति

यस मन्त्रालय अन्तर्गतका समिति/कम्पनी/निगम/कोषको आ.व. ०८०/०८१ र आ.व. ०८१/०८२ को वार्षिक प्रगतिको तुलनात्मक स्थिति तालिका २.३ मा प्रस्तुत प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.३: समिति/कम्पनी/निगम/कोषको वार्षिक भौतिक तथा वित्तीय प्रगति

प्रगति प्रतिशतमा

सि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	आ.व.०८०/०८१		आ.व.०८१/०८२	
		भौतिक	वित्तिय	भौतिक	वित्तिय
१	नेपाल वन निगम	८०	७८.०९	९२	९२
२	वन पैदावार विकास समिति	४५.७१	२१.९५	३६.९३	६.४४
३	जडीबुटी उत्पादन तथा प्रशोधन कम्पनी लिमिटेड	-	-	–	१७.३५
४	राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष	-	६६.९९	-	८९.७१

२.३ आ.व. २०८१/८२ मा विनियोजित बजेट तथा खर्चको विवरण

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा वन तथा वातावरण मन्त्रालयको लागि चालुतर्फ रु ८ अर्ब ६१ करोड ९९ लाख र पुँजीगततर्फ रु ३ अर्ब ४३ करोड ९७ लाख गरी कुल जम्मा विनियोजित बजेट रु १२ अर्ब ५ करोड ९६ लाख रहेको थियो । विनियोजित वजेटमा चालुतर्फ ८२.६६ प्रतिशत (रु ७ अर्ब १२ करोड ५४ लाख ६८ हजार) र पुँजीगततर्फ ७२.७२ प्रतिशत (रु. २ अर्ब ५० करोड १४ लाख १६ हजार) गरी कुल जम्मा बजेट ७९.८३ प्रतिशत (रु. ९ अर्ब ६२ करोड ६८ लाख ८६ हजार) खर्च भएको छ । विनियोजन तथा खर्चको विस्तृत विवरण तालिका २.४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.४: आ.व. २०८१/०८२ को विनियोजित बजेट तथा खर्चको विवरण

रकम रु. हजारमा

क्र.स.	बजेट कोड	बजेट उपशीर्षक	बजेट (रु.)			खर्च (रु.)			खर्च प्रतिशत		
			चालु	पुँजीगत	जम्मा	चालु	पुँजीगत	जम्मा	चालु	पुँजीगत	जम्मा
१	३२९०००११	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	२०७७१६	४५००	२१२२१६	१६६९३६	२५१३	१६९४४९	८०.३७	५५.८४	७९.८५
२	३२९००१०१	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	१४३८००	१०००	१४४८००	५९९२६	७५६	६०६८२	४१.६७	७५.६१	४१.९१
३	३२९००१०२	रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	१८९५१	०	१८९५१	१३६९८	०	१३६९८	७२.२८		७२.२८
४	३२९००१०४	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	११३७०७	९३६३००	१०५०००७	८७६९७	८२४७०७	९१२४०४	७७.१३	८८.०८	८६.९
५	३२९००१०५	समृद्धिका लागि वन	१३७९००	०	१३७९००	१०८३५२	०	१०८३५२	७८.५७		७८.५७
६	३२९००१०८	जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम	४३४६१४	१०४२८००	१४७७४१४	२१२२५२	५१४५१८	७२६७७०	४८.८४	४९.३४	४९.१९
७	३२९०१०११	वन तथा भू-संरक्षण विभाग	२१७७३८.३१७	२४८६०	२४२५९८.३१७	१७१३८१	१८८९७	१९०२७८	७८.७१	७६.०१	७८.४३
८	३२९०१०१२	डिभिजन वन कार्यालयहरू (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	७१२८०	८५००	७९७८०	३५५०३	४०१५	३९५१९	४९.८१	४७.२४	४९.५३
९	३२९०११०१	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	४१४५८.५	१४१५०	५५६०८.५	२६९८२	१२७७८	३९७६०	६५.०८	९०.३	७१.५
१०	३२९०११०२	जलाधार संरक्षण तथा सिमसार व्यवस्थापन कार्यक्रम	१३१३९	३६८७३८	३८१८७७	७७९६	३१८६३९	३२६४३६	५९.३४	८६.४१	८५.४८
११	३२९०११०६	जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन आयोजना	७११९१	१९९५६२	२७०७५३	७०९२३	१९९४४९	२७०३७३	९९.६२	९९.९४	९९.८६
१२	३२९०११०७	जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	६४६८३२.५	२२७४००	८७४२३२.५	८६९१३	१५९१२४	२४६०३६	१३.४४	६९.९८	२८.१४
१३	३२९०२०११	वनस्पति विभाग	१९३९९९	८१००	२०२०९९	१६१३८१	६३११	१६७६९१	८३.१९	७७.९१	८२.९७

क्र.स.	बजेट कोड	बजेट उपशीर्षक	बजेट (रु.)			खर्च (रु.)			खर्च प्रतिशत		
			चालु	पुँजीगत	जम्मा	चालु	पुँजीगत	जम्मा	चालु	पुँजीगत	जम्मा
१४	३२९०२१०१	जडीबुटी विकास कार्यक्रम	३००००	२२७००	५२७००	२३३५०	१७३८८	४०७३८	७७.८३	७६.६	७७.३
१५	३२९०२१०३	वनस्पति अनुसन्धान संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	३५७००	११२७००	१४८४००	२९०७१	४००३३	६९१०४	८१.४३	३५.५२	४६.५७
१६	३२९०३०११	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	२७८३३१.२९३	९६६०	२८७९९१.२९३	२३३५८६	६२९०	२३९८७६	८३.९२	६५.१२	८३.२९
१७	३२९०३०१२	राष्ट्रिय निकुञ्ज सुरक्षा टोली (नेपाली सेना)	४४०३०८०	५३५००	४४५६५८०	४३८६५०३	४७४०१	४४३३९०४	९९.६२	८८.६	९९.४९
१८	३२९०३०१३	हात्तीसारहरू	२०१५२४	१७९१५	२१९४३९	१७०३६८	१४४२७	१८४७९५	८४.५४	८०.५३	८४.२१
१९	३२९०३१०१	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना	११६२३९१	३३६६५०	१४९९०४१	९४६००६	२७८३५४	१२२४३६०	८१.३८	८२.६८	८१.६८
२०	३२९०४०११	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	५३७५१	७००	५४४५१	४४१५४	३५३	४४५०७	८२.१४	५०.४२	८१.७४
२१	३२९०४१०१	वन अनुसन्धान तथा सर्भेक्षण आयोजना	३००५०	२३००	३२३५०	१४५६१	१९२५	१६४८६	४८.४६	८३.६९	५०.९६
२२	३२९०५०११	वातावरण विभाग	१०४६५५	४६८४०	१५१४९५	६१५९०	३२९०९	९४५००	५८.८५	७०.२६	६२.३८
२३	३२९०६०११	केन्द्रीय वन तालिम तथा प्रसार केन्द्र	८१६५	८४०	९००५	६५३९	६२९	७१६८	८०.०८	७४.९३	७९.६
		कुल जम्मा	**८६१९९७३।६१**	**३४३९७१५**	**१२०५९६८८।६१**	**७१२५४६८**	**२५०१४१६**	**९६२६८८६**	**८२।६६**	**७२।७२**	**७१।८३**

२.४ आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ मा वन तथा वातावरण मन्त्रालय तथा अन्तर्गतका निकायहरूबाट सम्पादित मुख्य कार्यहरू

२.४.१ वन तथा वातावरण मन्त्रालय

सि.नं.	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
१	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	पहिलो (P1)	• आ.व. २०८०।८१ को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी प्रकाशित भएको, • मासिक त्रैमासिक अर्धवार्षिक र वार्षिक प्रगति समीक्षा (Pre-MDAC, MDAC समेत) बैठक सम्पन्न भएको, • वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम, नीति तथा कार्यक्रमको नियमित अनुगमन, फिल्ड अनुगमन गरी प्रतिवेदन तयार भएको, • प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयको अनलाइन अनुगमन प्रणालीमा विवरण प्रविष्टि तालिम सम्पन्न भएको, • झापामा हात्तीको आक्रमण न्यूनीकरण गर्न सोलार फेन्सिङ्ग कार्यको लागि राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष (NTNC) लाई पुँजीगत अनुदान दिई सोलार फेन्सिङ्ग गरिएको, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ५५.८४% पुँजीगत प्रगति भएको।
२	नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम	पहिलो (P1)	• सगरमाथा संवाद सम्पन्न भएको, • NDC (२०२५-२०३५) पुनरावलोकनको लागि संघीय तथा प्रदेशस्तरीय सरोकारवाला गोष्ठी सम्पन्न भई NDC 3.0 तयार भएको , • Biennial Transparency Report (BTR) तयार भई UNFCCC पठाइएको, • वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापन राष्ट्रिय परिषद/अन्तर मन्त्रालय जलवायु परिवर्तन समन्वय समिति (IMCCCC) को बैठक समपन्न भएको, • COP२९ मा नेपालको तर्फबाट उच्चस्तरीय सहभागिता भएको, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ७५.६१% पुँजीगत प्रगति भएको।

२.४.२ वन तथा भू संरक्षण विभाग

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
१	वन तथा भू-संरक्षण विभाग	पहिलो (P1)	• विभाग तथा मातहतका कार्यालयहरूको मुख्यरूपमा चालु खर्चअन्तर्गत अनिवार्य दायित्वतर्फको बजेट खर्च भएको, • कार्यालय भवन निर्माण कार्य सम्पन्न (बृहत् जलाधार व्यवस्थापन केन्द्र, कर्णाली, जाजरकोट), • यस बजेट उपशीर्षकबाट ७६.०१% पुँजीगत प्रगति भएको।
२	डिभिजन वन कार्यालय (वन सुरक्षा सैनिक समेत)	पहिलो (P1)	• वन तथा वन्यजन्तु संरक्षणमा जी.पी.एस. उपयोगिता सम्बन्धी तालिम सम्पन्न, • स.ब.र. Refresher तालिम सम्पन्न, • वन डढेलो नियन्त्रणको लागि प्रचार प्रसार सामग्री प्रकाशन उत्पादन र वितरण भएको, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ४७.२४% पुँजीगत प्रगति भएको।
३	राष्ट्रिय वन विकास तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	पहिलो (P1)	• मदाने, कँक्रिविहार, रेसुङ्गा, बसन्ता, खाता र लालझडी मोहना वन संरक्षण क्षेत्रको कार्ययोजनाको मस्यौदा तयार भएको, • १ लाख २६ हजार विरुवा उत्पादन भएको, • तेस्रो राष्ट्रिय साझेदारी वन गोष्ठी सम्पन्न भएको, • २ वटा डार्टगन खरिद भएको, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ९०.३% पुँजीगत प्रगति भएको।
४	जलाधार संरक्षण तथा सिमसार व्यवस्थापन कार्यक्रम	पहिलो (P1)	• ६९ वटा गल्छी पहिरो नियन्त्रण भएको, • ३२ वटा संरक्षण पोखरी/तालतलैया/सिमसार क्षेत्र व्यवस्थापन भएको, • १९ वटा पानी मुहान संरक्षण भएको, • ११८ स्थानमा ११.३५७ कि.मि. खोला/नदी किनारा संरक्षण भएको, • १ लाख ६८ हजार बहुवर्षीय विरुवा उत्पादन भएको, • National Workshop on Addressing Land Degradation in Nepal through NBS सम्पन्न, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ८६.४१% पुँजीगत प्रगति भएको।

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
५	जलाधारमा आधारित जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन आयोजना	पहिलो (P1)	• ६१ वटा संरक्षण/ सिंचाइ पोखरी निर्माण भएको, • ९९ वटा पानी मुहान संरक्षण भएको, • १०६७.१२ हेक्टर जमिनमा संरक्षण खेती प्रणाली प्रवर्द्धन भएको, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ९९.९४% पुँजीगत प्रगति भएको।
६	जैविक विविधता तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	पहिलो (P1)	• १४ स्थानमा साना सिंचाइ कुलो संरक्षण/निर्माण भएको, • ५४ वटा गल्छी नियन्त्रण भएको, • ११ वटा पहिरो रोकथाम भएको, • ३० स्थानमा वाटर हार्भेस्टिङ प्रणालीको संरचना निर्माण भएको, • २ स्थानमा ग्रामीण सडकमा भू-संरक्षण कार्य भएको, • ४ स्थानमा डाइभर्सन च्यानल निर्माण भएको, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ६९.९८% पुँजीगत प्रगति भएको।

२.४.३ राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
१	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	पहिलो (P1)	• वार्डेन सेमिनार तथा मध्यवर्ती क्षेत्र व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षहरूको वैठक सम्पन्न, • बार्षिक प्रगति समीक्षा गोष्ठी सम्पन्न, • राष्ट्रिय बाघ दिवस सम्पन्न, • वन्यजन्तु सप्ताह सम्पन्न, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ६५.१२% पुँजीगत प्रगति भएको।
२	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा आरक्ष आयोजना	पहिलो (P1)	• १३ कि.मि.वन पथ निर्माण भएको, • ३६८.९ कि.मि. वन पथ मर्मत तथा सुधार भएको, • ५८४.५९ हे. घाँसे मैदान व्यवस्थापन भएको, • ५ कि.मि.अग्नि रेखा निर्माण भएको, • २९ कि.मि. अग्नि रेखा मर्मत तथा सुधार भएको, ७ कि.मि. पर्यटक पदमार्ग निर्माण तथा स्तरोन्नति भएको, • ६७५ वटा घाइते तथा टुहुरा वन्यजन्तु उद्धार तथा पुनर्स्थापन गरिएको, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ८२.६८% पुँजीगत प्रगति भएको।

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
३	हात्तीसारहरू	दोश्रो (P2)	• हात्तीसार पूजा सम्पन्न, • खानेपानी मुहान संरक्षण तथा व्यवस्थापन भएको, • कार्यालय तथा पोष्ट भवन मर्मत सुधार भएको, • हात्ती/ चितुवा प्रभावित क्षेत्रमा सोलार आउटडोर ल्याम्प जडान भएको, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ८०.५३% पुँजीगत प्रगति भएको।

२.४.४ वनस्पति विभाग

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
१	वनस्पति विभाग	पहिलो (P1)	• कार्यालय सञ्चालन तथा नियमित व्यवस्थापन भएको, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ७७.९१% पुँजीगत प्रगति भएको।
२	जडीबुटी विकास कार्यक्रम	पहिलो (P1)	• जम्मा ५४६ वटा नमुनाहरूको विश्लेषण, प्रमाणीकरण, गुण नियन्त्रण तथा सिफारिस कार्य गरेको। • ७ वनस्पति अनुसन्धान केन्द्रहरूबाट ४,२०,३७५ जडीबुटी बिरुवा उत्पादन भएको। • इलाममा ४६, धनुषामा ३४, मकवानपुरमा ४४, बाँकेमा ३०, सल्यानमा ७०, जुम्लामा ३५ र कैलालीमा ५४ गरी जम्मा ३१३ जना कृषकहरूको सहभागितामा जडीबुटी खेती सम्बन्धी तालिम सञ्चालन भएको। • इलाम २, धनुषाको २, मकवानपुर ३, बाँके २, सल्यान २, जुम्ला २ र कैलालीको ४ गरी जम्मा १७ वटा विद्यालयहरूमा जडीबुटी सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन भएको। • DNA Barcoding, Genomic characterization अध्ययनको लागि ३८ प्रजातिका ७० DNA नमुनाहरू सङ्कलन गरिएको। साथै, २७ वटा वनस्पति प्रजातिको PCR गरिएको र ३५ वटा वनस्पति प्रजातिको DNA extraction गरिएको। • यस बजेट उपशीर्षकबाट ७६.६% पुँजीगत प्रगति भएको।

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
३	वनस्पति अनुसन्धान, संरक्षण तथा उद्यान विकास कार्यक्रम	पहिलो (P1)	• *Lyonia ovalifolia, Taxus contorta, Abies spectabilis, Polygonatum verticillatum, Hypericum cordifolium, Syzygium nervosum, Quercus glauca, Dischidia bengalensis* र *Parmotrema tinctorum* गरी जम्मा ९ वटा वनस्पतिहरूको फाइटोकेमिकल, बायोकेमिकल तथा फर्मकोलोजिकल अध्ययन भएको । • राष्ट्रिय हर्बेरियम तथा वनस्पति प्रयोगशालामा रहेका १,७०,००० हर्बेरियम नमुनाहरूको व्यवस्थापन गरिएको। • ३५ वटा Taxa New to KATH को रूपमा समावेश गरीएको। • १०,८२५ हर्बेरियम नमुनाहरूको Digitization कार्य सम्पन्न गरिएको। • हालसम्म १३९७ प्रजातिको वनस्पति सङ्कलन भई परस्थानीय संरक्षण भएको। • उद्यान व्यवस्थापनमार्फत यस आ.व. मा ८ लाख ८ हजार ६ सय २५ जना आगन्तुकलाई वनस्पति उद्यानमा पर्यटकीय सेवा प्रदान गरिएको। • यस बजेट उपशीर्षकबाट ३५.५२% पुँजीगत प्रगति भएको।

२.४.५ वातावरण विभाग

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
१	वातावरण विभाग	पहिलो (P1)	• वायु गुणस्तर मापन केन्द्र (PM Only) मुस्ताङ जिल्लाको जोमसोममा स्थापना भएको, • Spare Parts and consumables for Existing Air Quality PM Equipment को खरिद सम्पन्न भएको, • Spare Parts and consumables for Existing Air Quality DAQ and Housing को खरिद सम्पन्न भएको, • वातावरण विभागको हलको इन्टेरियर डिजाइन सहित online meeting को लागि क्यामरा लगायत अन्य उपकरण जडान सम्पन्न, • वातावरणीय परीक्षण २ वटा आयोजनाको सम्पन्न भएको, • उद्योग प्रतिष्ठानको वातावरण प्रदूषण सम्बन्धी ९४ वटा अनुगमन एवं निरीक्षण भएको, • सन् २०२४ को वायु गुणस्तर मापन केन्द्रबाट प्राप्त तथ्याङ्कको विश्लेषण गरी प्रतिवेदन प्रकाशित भएको, • ४ वटा विधामा वातावरणीय पत्रकारिता पुरस्कार वितरण सम्पन्न भएको, • विश्व वातावरण दिवस-२०२४ को मूल समारोह सम्पन्न, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ७०.२६% पुँजीगत प्रगति भएको।

२.४.६ वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
१	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण विभाग	पहिलो (P1)	• कर्मचारीको मासिक तलब भत्ता र दैनिक कार्यालय सञ्चालन भएको, • ३ वटा ल्यापटप खरिद भएको, • स्थलगत अनुसन्धान इकाइ तथा प्लटहरूको र कार्यालय भवनको सामान्य मर्मत संभार भएको, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ५०.४२% पुँजीगत प्रगति भएको।
२	वन अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण आयोजना	दोश्रो (P2)	• काष्ठ प्रयोगशालाका भवन तयार भएको , • Projector र २ वटा इलेक्ट्रिक स्कुटर खरिद भएको, • माटो प्रयोगशालाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन भएको, • फिल्डबाट माटो सङ्कलन र प्रयोगशालामा विश्लेषण सम्बन्धी तालिम सम्पन्न, • अनुसन्धान एकाइ, अनुसन्धान प्लट, बीउ उत्पादन क्षेत्र तथा वन बीउ बगैंचाहरूको संरक्षण व्यवस्थापन भएको, • माटो प्रयोगशालाको ISO Accreditation कार्य सम्पन्न भएको, • Forestry Sector ले राष्ट्रिय अर्थतन्त्रमा पारेको योगदानबारे भएका अध्ययनहरूको पुनरावलोकन गरी प्रतिवेदन तयार भएको, • वनविज्ञानका विद्यार्थीहरूको लागि ५ महिनासम्मको Internship को व्यवस्था अन्तर्गत त्रि.वि.का ३४ र कृषि तथा वन विज्ञान विश्वविद्यालयका १५ र पूर्वाञ्चलका २ जना गरी कुल ५१ जना विद्यार्थीहरूलाई संलग्न गराई सम्पन्न भएको, • Terrestrial Lidar बाट वन श्रोत सर्वेक्षण गर्ने कार्यको फिल्ड कार्य सम्पन्न भएको, • Spatially explicit mapping of forest biomass stock in TAL area कार्यको फिल्ड कार्य सम्पन्न, • वनको जानकारीको २ अङ्क प्रकाशित भएको, • एकीकृत वन व्यवस्थापन सूचना प्रणाली तयार भएको, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ८३.६९% पुँजीगत प्रगति भएको।

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
३	केन्द्रीय वन तालिम तथा प्रसार केन्द्र	दोश्रो (P2)	• वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तालिम सम्पन्न, • तालिम हलका लागि Interactive Smart Board खरिद गर्ने कार्य सम्पन्न, • विकास र संरक्षणका लागि व्यवस्थापन तालिम (सेवाकालीन) नेपाल वन सेवा, रा.प. तृतीय श्रेणीका कर्मचारी २४ जनाको लागी सम्पन्न, • वन सेवाका २० जना कर्मचारीहरूका लागि न्याय सेवा तालिम केन्द्रको समन्वयमा न्याय सेवा तालिम सम्पन्न, • Gender Leadership training for female Forest Officers तालिम सम्पन्न, • जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा न्यूनीकरण सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि तालिम सम्पन्न, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ७४.९३% पुंजीगत प्रगति भएको।

२.४.७ रेड कार्यान्वयन केन्द्र

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
१	रेड फरेष्ट्री तथा जलवायु परिवर्तन कार्यक्रम	पहिलो (P1)	• रेड फोकल पर्सन तथा सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया भएको, • राष्ट्रिय रेड समन्वय समितिको बैठक सम्पन्न, • कोशी/मधेश/कर्णाली प्रदेशको कार्बन सञ्चितिको अध्ययन भएको।
२	समृद्धिका लागि वन	पहिलो (P1)	• दोस्रो वन सम्बर्द्धन प्रणालीमा आधारित दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धी गोष्ठी सम्पन्न, • डिभिजनल वन अधिकृतहरूको सातौं राष्ट्रिय गोष्ठी सम्पन्न, • वातावरणीय तथा सामाजिक सुरक्षा जोखिम न्यूनीकरण तालिम सम्पन्न, • पेशागत स्वास्थ्य तथा सुरक्षा एवम् लैङ्गिक हिंसा विषयक तालिम सम्पन्न, • Geo Enabling Monitoring System (GEMS) Training सम्पन्न, • रेडप्लसमा लैङ्गिक नेतृत्व क्षमता विकास तालिम सम्पन्न, • परियोजनाको लेखा व्यवस्थापन तालिम सम्पन्न, • अल्मुनियम र फलाम विस्थापनका लागि निजी क्षेत्रको सहकार्यमा काष्ठ प्रविधि विकास भएको।

२.४.८ राष्ट्रपति चुरे तराई मधेस संरक्षण विकास समिति

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
१	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	पहिलो (P1)	• २,५०,००० बिरुवा उत्पादन/खरिद। • २३ वटा तालतलैया/सिमसार संरक्षण तथा व्यवस्थापन। • ९८ वटा गल्छी, पहिरो, खहरे रोकथाम। • २१.४१ कि.मी. नदी तथा खोला किनारा स्थिरीकरण/व्यवस्थापन। • ४० स्थानमा भूमिगत जल पूनर्भरण र सतहमुनिको पानी उपयोग । • ५६ हेक्टर क्षतिग्रस्त भूमि पुनरुत्थान तथा संरक्षण ।

२.४.९. जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	प्राथमिकता	मुख्य उपलब्धिहरू
१	जलवायु उत्थानशील चुरे कार्यक्रम	पहिलो (P1)	• १०७ स्थानमा गल्छी नियन्त्रण/नदी खोला किनार स्थिरीकरण भएको, • ५४ स्थानमा संरक्षण पोखरी/छेकबाध निर्माण भएको, • २ वटा साझेदारी वन कार्ययोजना तयारी तथा संशोधन भएको, • ६५ वटा समूहको वन कार्ययोजना कार्यान्वयन भएको, • १९३२ हेक्टरमा Assisted Natural Regeneration (ANR) कार्यक्रम सञ्चालन • २ लाख ६० हजार नर्सरीमा बिरुवा उत्पादन, वितरण भएको, • ३४ वटा कृषि वन नर्सरी स्थापना भएको, • यस बजेट उपशीर्षकबाट ४९.३४ पुँजीगत प्रगति भएको।

२.४.१० निगम/समिति/कोष/कम्पनकीको उपलब्धिहरू

सि.नं	आयोजना/कार्यक्रमहरूको नाम	मुख्य उपलब्धिहरू
१	नेपाल वन निगम	• २१६००० क्यु.फिट काठ उत्पादन, • २७० चट्टा दाउरा उत्पादन, • १३६६३ क्यु.फिट चिरान काठ उत्पादन, • ११३३७ क्यु.फिट चिरान विक्री, • ७६५२१० के.जी दाउरा खरिद, • ५१७३९६ के.जी दाउरा बिक्री ।
२	वन पैदावार विकास समिति	• सागरनाथ परियोजनामा खयर प्लटको सरपट (२१,६२४ गोटा रूख) कटान गरी २०,८४१.३१ क्युफिट खयर गोलिया काठ उत्पादन भएको। • सागरनाथ परियोजनामा सिसौ प्लटको सरपट (४,४३१ गोटा रूख) कटान गरी १५,३१५.०० क्युफिट गोलिया काठ र २४ चट्टा दाउरा उत्पादन भएको। • रतुवामाई वृक्षारोपण आयोजनामा सालको सेलेक्सन कटान तथा टिक र मसला प्रजातिको फाटफुट सङ्कलन गरी ५,२१७.६२ क्युफिट गोलिया काठ र ७ चट्टा दाउरा उत्पादन भएको।
३	जडीबुटी उत्पादन तथा प्रशोधन कम्पनी लिमिटेड	• १७ टन सुगन्धित तेल उत्पादन, • २४,०५,५२० थान हर्बल केयर उत्पादन, • ७.६ टन टिमुर र शिलाजित सङ्कलन भएको ।
४	राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष	• ४ कि.मि. जैविक तारबार निर्माण, • Snow leopard, Tiger, Common leopard, Rhino, Fish र Monkey गरी ६ प्रजातिको अनुगमन/अध्ययन • ३४ वटा CBAPU परिचालन, पुनर्गठन र सुदृढीकरण • ५५४ वटा समस्याग्रस्त वन्यजन्तुहरूको उद्धार र व्यवस्थापन • ५ वटा उद्धार गरिएका वन्यजन्तुहरूको स्याहार तथा व्यवस्थापन, • ४२५ हेक्टर घाँसे मैदान व्यवस्थापन सम्पन्न ।

खण्ड
३

आर्थिक वर्ष २०८१/८२मा वन तथा वातावरण मन्त्रालयको विभिन्न क्षेत्रगत प्रगति

३.१ सोह्रौं योजना (आ.व. २०८१/०८२-२०८५/८६) को नतिजा खाकामा उल्लेखित सूचकहरूको प्रगति

सोह्रौं योजना (आ.व. २०८१/०८२-२०८५/८६) मा रहेको नतिजा सूचकहरूको विस्तृत प्रगति विवरण तालिक ४.१ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४.१ नतिजा सूचकहरूको प्रगति

क्र.सं.	नतिजा सूचक	इकाइ	आधार वर्ष २०७९/०८०	लक्ष्य २०८५/०८६	प्रगति (२०८१/०८२)
१	कुल गार्हस्थ उत्पादनमा वनक्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	३	५	३
२	जलवायु उत्तरदायी बजेट	प्रतिशत	६	२०	६.०६
३	वनजङ्गल घनत्व (प्रति हेक्टर रुखहरूको औसत)	संख्या	४३०	६४५	४३०
४	दिगो व्यवस्थापन भएको वनको क्षेत्रफल	हजार हेक्टर	९०	४००	२६६.०१
५	वैकल्पिक ऊर्जा (सौर्य, वायु, वायोमास) प्रवर्द्धन गरी उत्सर्जन कटौती (कार्बनडाइ अक्साइड बराबर)	टन	२,१००	१५,०००	३२००
६	स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी तथा कार्यान्वयन भएका स्थानीय तह	सङ्ख्या	२६३	७५३	२६४
७	वातावरणीय सेवा (कार्वन र अन्य) बापत भुक्तानी	रु. करोड	०	१०.००	०
८	हरित ऋणपत्र निष्काशन	रु. करोड	०	१०००	

३.२ आर्थिक वर्ष २०८१/०८२ को नीति तथा कार्यक्रम अनुसारको प्रगति

तालिका ४.२: आ.व. २०८१/८२ को नीति तथा कार्यक्रमको प्रगति

माइलस्टोन कोड	कार्यन्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलाप	वेशलाइन	वार्षिक लक्ष्य	प्रगति						
					स्थिति	इकाइ	प्रगति	प्रगति स्थिति	बिस्तृत कारण	समस्या तथा कारण	उपकारण
P59B152A1M2	वन तथा भू-संरक्षण विभाग	वन डढेलो नियन्त्रणका लागि प्रचार प्रसार सामग्री प्रकाशन, उत्पादन र वितरण गर्ने।	०	५	सम्पन्न	पटक	५	वन डढेलो नियन्त्रण तथा रोकथामका लागि उत्पादन भएको जनचेतनामुलक सामग्री विभिन्न टेलिभिजन, रेडियो/एफ एम तथा पत्रपत्रिका मार्फत प्रचार प्रसार भएको।	-	-	-
P65B156A3M3	वातावरण विभाग	औद्योगिक प्रतिष्ठानको वातावरणीय प्रदूषण नियन्त्रण प्रमाणपत्र जारी गर्ने	०	३	सुरु नभएको	वटा	-	प्रदूषण नियन्त्रण प्रमाणपत्र जारी नभएको।	वातावरण प्रदुषण मापदण्ड सम्बन्धी मस्यौदा निर्देशिका निर्माण गरी वन तथा वातावरण मन्त्रालयमा पेश भएको तथा मन्त्री परिषद्‌बाट स्वीकृत हुने क्रममा रहेको।	कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि पूर्वतयारी पूरा नभएको	मन्त्रालयबाट स्वीकृत हुने कार्यविधि, मापदण्ड आदि स्वीकृतिमा ढिलाइ
P65B000A2M1	वातावरण विभाग	आयोजनाहरूको वातावरणीय अध्ययन परिपालना सम्बन्धी व्यवस्थालाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गराउने।	०	८०	सम्पन्न	वटा	८८	८८ वटा वातावरणीय अनुगमन सम्पन्न भएको	-	-	-

माइलस्टोन कोड	कार्यन्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलाप	वेशलाइन	बार्षिक लक्ष्य	प्रगति						
					स्थिति	इकाइ	प्रगति	प्रगति स्थिति	बिस्तृत कारण	समस्या तथा कारण	उपकारण
P58B155A1M2	वनस्पति विभाग	उद्यानमा नभएका वनस्पति सङ्कलन तथा संरक्षण गर्ने।	१२३०	१४०	सम्पन्न	प्रजाति	१६७	उद्यानमा नभएका १३९७ वनस्पति प्रजातिहरूको परस्थानीय संरक्षण भएको।	-	-	-
P58B155A2M1	वनस्पति विभाग	वनस्पति उद्यानमा पर्यटकीय तथा पर्यावरणीय सेवा प्रवर्द्धन गर्ने।	७००	७५०	सम्पन्न	जना (हजारमा)	८०८.६	८०८.६२ जना आगन्तुकलाई वनस्पति उद्यानमा पर्यटकीय सेवा प्रदान गरिएको।	-	-	-
P60B150A2M2	वनस्पति विभाग	जडीबुटीको बिरुवा उत्पादन गर्ने।	४००	४२०	सम्पन्न	वटा (हजारमा)	४२०	विभिन्न कार्यालयहरूबाट जम्मा ४,२०,००० जडिबुटीका गुणस्तरीय बिरुवा उत्पादन भएको।	-	-	-
P60B150A3M1	वनस्पति विभाग	जडीबुटीको व्यापार प्रवर्द्धन (ट्रेड सपोर्ट) का लागि नमूना प्रमाणीकरण एवं सिफारिस गर्ने।	९००	१२००	चालु	वटा	५४६	५४६ वटा जडीबुटी नमुनाहरूको विश्लेषण, प्रमाणीकरण, गुण नियन्त्रण तथा सिफारिस कार्य भएको।	सेवाग्राहीको मागमा आधारित हुने भएकोले माग भए बमोजिम १०० % कार्य सम्पन्न भएको ।	अन्य	लक्ष्य उन्मुख रहेको
P000B154A1M2	चुरे उत्थानशीलआयोजना, आयोजना व्यवस्थापन इकाइ	संरक्षण पोखरी/ छेकबाध निर्माण गर्ने।	०	४७	सम्पन्न	वटा	५६	लक्ष्य भन्दा बढी सम्पन्न	-	-	-
P000B154A2M2	चुरे उत्थानशीलआयोजना, आयोजना व्यवस्थापन इकाइ	गल्छी नियन्त्रण तथा नदी किनारा स्थिरीकरण गर्ने।	०	९४	सम्पन्न	वटा	१०४	लक्ष्य भन्दा बढी सम्पन्न भएको	-	-	-

माइलस्टोन कोड	कार्यन्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलाप	वेशलाइन	बार्षिक लक्ष्य	प्रगति						
					स्थिति	इकाइ	प्रगति	प्रगति स्थिति	बिस्तृत कारण	समस्या तथा कारण	उपकारण
P000B154A3M2	चुरे उत्थानशीलआयोजना, आयोजना व्यवस्थापन इकाइ	नर्सरी स्थापना/ बिरूवा उत्पादन तथा वितरण गर्ने।	०	१४२०							
					चालु	वटा (हजारमा)	११७०	लक्ष्य भन्दा कम सम्पन्न	कार्यबोझ बढी भएकोले समपन्न हुन् नसकेको	जनशक्ति अभाव तथा नेतृत्व परिवर्तन	कर्मचारीको अभाव भएको
P000B154A3M3	चुरे उत्थानशीलआयोजना, आयोजना व्यवस्थापन इकाइ	नर्सरी स्थापना/ बिरूवा उत्पादन तथा वितरण गर्ने।	०	४००	सम्पन्न	वटा (हजारमा)	११७०	सम्पन्न	-	-	-
P61B154A1M2	राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति	नदी तथा खोला किनारा स्थिरीकरण/ व्यवस्थापन गर्ने।	४१२.५	१५	सम्पन्न	कि.मि.	४२८.५	१६.०२ कि.मी नदी तथा खोला किनार स्थिरीकरण व्यवस्थापन भएको।	-	-	-
P61B154A2M2	राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति	गल्छी पहिरो खहरे रोकथाम तथा नियन्त्रण गर्ने।	१४५८	११०	सम्पन्न	वटा	१५६८	११० वटा गल्छि / पहिरो खहरे रोकथाम भएको।	-	-	-
P61B154A3M2	राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति	तालतलैया/सिमसार संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्ने।	१३९	५२	चालु	वटा	१८६	४७ वटा तालतलैया सिमसार संरक्षण तथा व्यवस्थापन भएको।	अन्य सरोकारवाला निकायबाट सहमति प्राप्त नभएको।	अन्तर तह/ मन्त्रालय/ निकाय समन्वय र स्वीकृति	अन्य निकायको राय/सहमति प्राप्त नभएको

माइलस्टोन कोड	कार्यन्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलाप	वेशलाइन	बार्षिक लक्ष्य	प्रगति						
					स्थिति	इकाइ	प्रगति	प्रगति स्थिति	बिस्तृत कारण	समस्या तथा कारण	उपकारण
P61B154A4M2	राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति	भूमिगत जल पुनर्भरण/संरक्षण पोखरी निर्माण गर्ने।	६२८	६२	सम्पन्न	वटा	६९०	भूमिगत जल पुनर्भरण ८ वटा र संरक्षण पोखरी ४४ वटा संरक्षण तथा व्यवस्थापन भएको।	-	-	-
P61B154A5M2	राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति	क्षतिग्रस्त भूमि पुनरूत्थान तथा अन्य संरक्षण कार्य गर्ने।	४२७	६९	सम्पन्न	हेक्टर	४९६	६९ हेक्टर क्षतिग्रस्त भूमि पुनरुत्थान तथा अन्य संरक्षण कार्य सम्पन्न भएको।	-	-	-
P61B154A6M2	राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति	विरूवा उत्पादन तथा वितरण गर्ने।	२९३५०	२४०	चालु	वटा (हजारमा)	२९५७१	२०२ हजार विरूवा विरूवा उत्पादन तथा वितरण भएको।	कार्य जारी रहेको।	अन्य	लक्ष्य उन्मुख रहेको
P61B154A6M3	राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति	विरूवा उत्पादन तथा वितरण गर्ने।	०	२००	सम्पन्न	वटा (हजारमा)	२००	२०० हजार वटा विरूवा वितरण तथा वृक्षारोपण कार्य सम्पन्न भएको।	-	-	-
P61B154A7M2	राष्ट्रपति चुरे-तराई मधेश संरक्षण विकास समिति	बाँस/अम्रिसो/अन्य विरूवा रोपण तथा व्यवस्थापन गर्ने।	२१०	३७	चालु	हेक्टर	२४०	३० हेक्टरमा बाँस/अम्रिसो/अन्य विरुवा रोपण तथा व्यवस्थापन कार्य सम्पन्न भएको।	उपयुक्त स्थान प्राप्तिमा कठिनाइ	स्थान छनोट / जग्गा प्राप्ति नभएको	लक्ष्य उन्मुख रहेको
P63B000A1M2	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	पर्यटक पदमार्ग मर्मत तथा स्तरोन्नति गर्ने।	०	३८	सम्पन्न	कि.मि.	३८	सगरमाथा ५ शिवपुरी ५ रारा १० शे-फोक्सुण्डो ५ लामटाङ ३ मकालुवरूण ४ ढोरपाटन ३ अपि नाम्पा ४	-	-	-

माइलस्टोन कोड	कार्यन्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलाप	वेशलाइन	बार्षिक लक्ष्य	प्रगति						
					स्थिति	इकाइ	प्रगति	प्रगति स्थिति	बिस्तृत कारण	समस्या तथा कारण	उपकारण
P58B000A1M2	वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र	एकीकृत वन व्यवस्थापन सूचना प्रणाली परिमार्जन र सञ्चालन गर्ने।	०	१	सम्पन्न	पटक	१	वनक्षेत्रमा रहेका विभिन्न data management portal लाई एकीकृत गरेर IFMIS तयार गरिएको (http://ifmis2.innepal.biz/) साथै सो IFMIS लाई ५ वटा प्रदेशका सरोकारवालहरूलाई तालिम प्रदान गरी Feedback समेत लिई परिमार्जन सहित तयार भई सञ्चालनमा आएको ।	-	-	-
P60B150A4M1	जडीवुटी उत्पादन तथा प्रशोधन कम्पनी लिमिटेड	हर्बल केयर र सुगन्धित तेल उत्पादन गर्ने तथा जडीबुटी सङ्कलन गर्ने।	०	७५	चालु	गोटा(लाखमा)	२४.०५	बिभिन्न समस्याले गर्दा लक्ष्य पूरा गर्न सकिएन	बिभिन्न समस्याहरू (कामदारहरूको माग, उच्छृङ्खल तत्वहरूले गरेको आगजनीबाट मेसिनमा क्षती) गर्दा लक्ष्य पुरा गर्न सकिएन	अन्य	लक्ष्य उन्मुख रहेको
P60B150A4M2	जडीवुटी उत्पादन तथा प्रशोधन कम्पनी लिमिटेड	हर्बल केयर र सुगन्धित तेल उत्पादन गर्ने तथा जडीबुटी सङ्कलन गर्ने।	०	२५	चालु	टन	१६.९	मौसमको प्रभाव र उत्पादकत्व घटेकोले लक्ष्य पूरा गर्न नसकिएको।	मौसमको प्रभाव र उत्पादकत्व घटेकोले लक्ष्य पूरा गर्न नसकिएको।	अन्य	लक्ष्य उन्मुख रहेको

माइलस्टोन कोड	कार्यन्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलाप	वेशलाइन	बार्षिक लक्ष्य	प्रगति						
					स्थिति	इकाइ	प्रगति	प्रगति स्थिति	बिस्तृत कारण	समस्या तथा कारण	उपकारण
P60B150A4M3	जडीवुटी उत्पादन तथा प्रशोधन कम्पनी लिमिटेड	हर्वल केयर र सुगन्धित तेल उत्पादन गर्ने तथा जडीबुटी सङ्कलन गर्ने।	०	४०	चालु	टन	७	कृषक तथा जडीबुटी संकलकसँग जडीबुटी सङ्कलनगर्नका लागि स्पष्ट कार्यबिधि नभएको। निजी क्षेत्रसँग मूल्य प्रतिसपर्धा गर्न नसकिएको।	कृषक तथा जडीबुटी संकलक सँग जडीबुटी सङ्कलन गर्नका लागी स्पष्ट कार्यबिधि नभएको। निजी क्षेत्रसँग मूल्य प्रतिसपर्धा गर्न नसकिएको।	अन्य	लक्ष्य उन्मुख रहेको
P63B000A3M1	राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष	राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोषद्वारा व्यवस्थापन गरिएका संरक्षित क्षेत्रमा पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन कृयाकलाप मार्फत पर्यटकीय सेवा प्रदान गर्ने।	०	१८०	सम्पन्न	जना (हजारमा)	२९४.१	अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्रमा २७८,११३ मनास्लु संरक्षण क्षत्रमा १२,५१२ र गौरीशंकर संरक्षण क्षेत्रमा ३,४६३ गरी जम्मा २९४,०८८ जना पर्यटक आगमन	-	-	-
P62B151A9M3	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	मानव वन्यजन्तु द्वन्द्ध न्यूनीकरण र जैविक मार्ग संरक्षण गर्ने।	०	१५	चालु	कि.मि.	१०.८३	चितवन ०.८७५, पर्सा ३ शुक्ला ३ बर्दिया २.०५ शिवपुरी १ र लामटाङ १	निर्माण व्यवसायीले तोकिएको समयमा कार्य सम्पन्न गर्न नसकेको	अन्य	निर्माण व्यवसायी/ परामर्श दाताबाट ढिलाइ
P62B151A9M5	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	मानव वन्यजन्तु द्वन्द्ध न्यूनीकरण र जैविक मार्ग संरक्षण गर्ने।	०	१२	चालु	कि.मि.	१०	पर्सा ५ कोशी ५	विनियोजित बजेटबाट तोकिएको लक्ष्य पुरा हुने नसकको	बजेट व्यवस्थापन/ स्रोत सुनिश्चितता नभएको	पर्याप्त बजेट नभएको

माइलस्टोन कोड	कार्यन्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय	क्रियाकलाप	वेशलाइन	बार्षिक लक्ष्य	प्रगति						
					स्थिति	इकाइ	प्रगति	प्रगति स्थिति	बिस्तृत कारण	समस्या तथा कारण	उपकारण
P62B151A9M9	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	मानव वन्यजन्तु द्वन्द्ध न्यूनीकरण र जैविक मार्ग संरक्षण गर्ने।	०	७०	सम्पन्न	हेक्टर	७७	चितवन-२०, पर्सा-१०, शुक्लाफाँटा-२०, कोशी-१०, कृष्णसार संरक्षण क्षेत्र-१७ हेक्टर	-	-	-
P62B151A11M1	राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष	मानव वन्यजन्तु द्वन्द्ध न्यूनीकरण र जैविक मार्ग संरक्षण गर्ने।	०	४००	सम्पन्न	वटा	५५४	कोषका विभिन्न कार्यालयबाट ५५४ वटा वन्यजन्तुहरूको उद्धार गरिएको।	-	-	-
P62B151A11M3	राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष	मानव वन्यजन्तु द्वन्द्ध न्यूनीकरण र जैविक मार्ग संरक्षण गर्ने।	०	८.५	सुरु नभएको	कि.मि.	–	भौतिक निर्माणका लागि आवश्यक ठेकेदारसँग सम्झौता गरे पछि निर्माण कार्य अगाडि बढाउने तयारी भएको।	ठेकेदारसंग BOQ तथा सम्झौता समेतको प्रकृयागत कार्यमा ठिलाइ समेतको कारण।	कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि पूर्व तयारी पूरा नभएको	स्पेशिफिकेशन र लागत अनुमान तयारीमा बिलम्ब

आ.व. २०८१/८२ को बजेट वक्तव्यको अनुसूची-१४ अनुसारको प्रगति विवरण तालिका ४.३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ४.३: बजेट वक्तव्यको अनुसूची १५ को प्रगति अवस्था

क्र.सं.	उपक्षेत्रगत कार्यक्रम	इकाइ	आ.व. २०८१/८२ को लक्ष्य	आ.व. २०८१/८२ को प्रगति
१	बिरूवा उत्पादन, खरिद, वितरण (वार्षिक)	गोटा (हजारमा)	२००००	३४०४८.९
२	वनक्षेत्रबाट अनुमानित राजस्व रकम	रू (अर्ब)	६.५०	३.४४
३	काठको उत्पादन	क्यु.फिट (लाख)	३५०	३९९.८५
४	पानी मुहान, पोखरी संरक्षण र सिमसार क्षेत्र व्यवस्थापन	संख्या	३५०	३६५
५	घाँसे मैदान व्यवस्थापन	हेक्टर	१४००	५८४.५९
६	शहरी हरित उद्यान निर्माण तथा व्यवस्थापन	संख्या	९०	९०
७	गल्छी/खहरे/पहिरो नियन्त्रण तथा रोकथाम	संख्या	५५०	३६५
८	वनक्षेत्रबाट रोजगारी सिर्जना	जना (हजार)	४०	४१

३.३ आ.व. २०८१/८२ मा वन तथा वातावरणले हासिल गरेका मुख्य उपलब्धिहरू

वन तथा वातावरण मन्त्रालयले आ.व. २०८१/८२ मा हासिल गरेका प्रमुख उपलब्धिहरू तालिका ४.४ मा देखाइएको छ।

तालिका ४.४ मुख्य उपलब्धिहरू

क्र.सं.	सूचक	इकाइ	वेशलाइन	बार्षिक लक्ष्य	वार्षिक प्रगति
१	वनक्षेत्रबाट संकलित राजस्व रकम	रू. अर्ब	३	३.५	३.४४
२	काठको उत्पादन	क्यु.फिट (लाखमा)	३००	३५०	३९९.८५
३	दाउरा उत्पादन	चट्टा (हजारमा)	४३	४४	५८.६१
४	उत्पादित काठ बिक्री	क्यु.फिट (लाखमा)	३००	३१०	३८१.०५
५	बिरुवा उत्पादन, खरिद, वितरण	गोटा (हजारमा)	३००००	२००००	३४०४८.९
६	वनक्षेत्रबाट रोजगारी सिर्जना	जना (हजारमा)	२७	४०	४१

क्र.सं.	सूचक	इकाइ	वेशलाइन	बार्षिक लक्ष्य	वार्षिक प्रगति
७	दिगो व्यवस्थापन भएको वनको क्षेत्रफल	हेक्टर (हजारमा)	९०	१००	२६६.०१
८	बृक्षारोपण क्षेत्रफल	हेक्टर	३०००	३०००	१५८६.९४
९	घाँसे मैदान व्यवस्थापन	हेक्टर	१०३३	१४००	५८४.५९
१०	पानी मुहान, पोखरी संरक्षण र सिमसार क्षेत्र व्यवस्थापन	संख्या	२७५	३५०	३६५
११	गल्छी/खहरे/पहिरो नियन्त्रण तथा रोकथाम	संख्या	२५०	५५०	३६५
१२	वैकल्पिक ऊर्जा (सौर्य, वायु, वायोमास) प्रवर्द्धन गरी उत्सर्जन कटौती (कार्बनडाइ अक्साइड बराबर)	टन	२१००	३०००	३२००
१३	शहरी हरित उद्यान निर्माण तथा व्यवस्थापन	संख्या	९०	९०	९०
१४	वातावरणीय सेवा (कार्वन र अन्य) बापत भुक्तानी	रु करोड	०	१२०	०
१५	स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारी तथा कार्यान्वयन भएका स्थानीय तह	संख्या	२६३	२	२६४
१६	वातावरणीय परीक्षण	संख्या	१०	१०	१०
१७	उद्योग प्रतिष्ठानको वातावरण प्रदूषण सम्बन्धी अनुगमन एवं निरीक्षण	संख्या	९५	१००	१०३
१८	वातावरणीय प्रदूषण रोकथाम तथा नियन्त्रणको लागि नदीनाला, तालतलैयाको पानी तथा उद्योग, कलकारखानावाट निष्कासित फोहोर पानी लगाएतका नमुना सङ्कलन तथा विश्लेषण	संख्या	७०	७५	९१
१९	पुँजीगत खर्च	प्रतिशत	४३	१००	७२.७२
२०	कुल बेरुजुमा फछ्र्यौटको अनुपात	प्रतिशत	०	१००	२.६६
२१	गुनासो फछ्र्यौट	प्रतिशत	५६	१००	६२.६५

खण्ड
४

मन्त्रालयले कार्यान्वयन गर्ने गरी भएका उच्चस्तरीय निर्णयहरूको कार्यान्वयन प्रगति

४.१ राष्ट्रिय विकास समस्या समाधान समितिको बैठकको वनक्षेत्रसँग सम्बन्धित निर्णयहरू र कार्यान्वयन स्थिति

राष्ट्रिय विकास समस्या समाधान समितिको ५२, ५३ र ५४ औं बैठकको वनक्षेत्रसँग सम्बन्धित निर्णयहरू र कार्यान्वयन स्थिति

५२ औं बैठकको निर्णय	कार्यान्वयन स्थिति
कृषि क्षेत्रमा बाँदरबाट हुने क्षति न्यूनीकरण गर्न वन तथा वातावरण मन्त्रालयको संयोजकत्वमा कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, गृह मन्त्रालय, नेपाल नगरपालिका संघ तथा गाउँपालिका राष्ट्रिय महासंघका प्रतिनिधि रहेको समितिले दुई महिनाभित्र अध्ययन गरी प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा प्रतिवेदन पेश गर्ने।	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागका उप-महानिर्देशकको संयोजकत्वमा ६ सदस्यीय समिति गठन भई प्रतिवेदन तयार भएको।
५३ औं बैठकको निर्णय	**कार्यान्वयन स्थिति**
वन नियमावली, २०७९ को दफा ८८ (च) मा प्रदेश सरकारबाट निर्माण हुने पचाँस करोडसम्म र स्थानीय तहबाट निर्माण हुने पन्ध्र करोडसम्म लागत रहेका पूर्वाधार विकास योजनामा वनक्षेत्रको जग्गा प्रयोग गर्ने सन्दर्भमा सम्बन्धित प्रदेश सरकारको निकायबाट प्रादेशिक प्राथमिकता प्राप्त आयोजना तोक्न प्रदेश सरकार जिम्मेवार हुने व्यवस्था गरी कार्यान्वयनका लागि मापदण्ड र आधारसहित राष्ट्रिय योजना आयोगलगायत सरोकारवालासँग छलफल गरी तीन महिनाभित्र वन तथा वातावरण मन्त्रालयले मौजुदा वन नियमावली संशोधन गर्न प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयमा प्रस्ताव पेश गर्ने।	केही नेपाल ऐन संशोधन विधेयकमा समाबेश भैसकेको। वन नियमावली तेस्रो संसोधन मस्यौदामा सम्बोधन भएको ।
निजी क्षेत्रको लगानीबाट कार्यान्वयन हुने आयोजनाहरूको हकमा वनक्षेत्रको जग्गा उपयोगका लागि राष्ट्रिय योजना आयोगको सिफारिश आवश्यक नपर्ने व्यवस्थाका लागि वन तथा वातावरण मन्त्रालयले र आयोजना वर्गीकरणको आधार तथा मापदण्ड, २०८० मा भएको सम्बन्धित प्रावधानमा संशोधनका लागि राष्ट्रिय योजना आयोगले प्रक्रिया अगाडि बढाउने ।	केही नेपाल ऐन संशोधन विधेयकमा समावेश भैसकेको। मन्त्रालयबाट विषयगत मन्त्रालयहरूलाई परिपत्र भैसकेको।

चालु सोह्रौं योजना कार्यान्वयन गर्न विषय क्षेत्रगत अन्तरआवद्धता एवम् अग्र तथा पृष्ठ सम्बन्ध कायम हुनेगरी कार्यक्रम/परियोजनाबीच रहने संयुक्त सकारात्मक प्रभाव (Synergy) वा एक-आपसमा सिर्जना हुन सक्ने सम्भावित विरोधाभाष (Trade-off) पहिचान गरी राष्ट्रिय योजना आयोगको समन्वयमा सम्बन्धित मन्त्रालय तथा निकायहरूले तीन महिनाभित्र विषय क्षेत्रगत कार्यान्वयन योजना तर्जुमा गर्ने।	(Synergy) र (Trade-off) पहिचान गरेर विषय क्षेत्रगत कार्यान्वयन योजना तर्जुमा गरी राष्ट्रिय योजना आयोगमा पठाइएको।
मन्त्रालय वा निकायहरूले योजनाको प्राथमिकीकरण सहित आयोजना बैंकमा योजनाहरू प्रविष्ट गर्ने, आवधिक योजना र आयोजना बैंकसँग मेल हुने गरी मध्ययमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्ने बिषयलाई मौजुदा मापदण्ड, समय, शर्त तथा प्रकृया अनुसार यस वर्षदेखि सबै मन्त्रालय वा निकायले पूर्ण रूपमा कार्यान्वन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।	मन्त्रालयका योजनाहरू आयोजना बैंकमा प्रविष्टि गरिएको। मध्ययमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरी राष्ट्रिय योजना आयोगमा पठाइएको।
५४ औं बैठकको निर्णय	**कार्यान्वयन स्थिति**
अतिकम विकसित मुलुकबाट विकासशील मुलुकमा हुने स्तरोन्नतिसम्बन्धी विद्यमान समितिहरूलाई राष्ट्रिय योजना आयोग, सम्बन्धित मन्त्रालय/निकाय र प्रदेशहरूले क्रियाशील बनाउने तथा सम्पर्क बिन्दु तोकी छुट्टै एकाई स्थापना गर्ने। साथै, स्तरोन्नति सम्बन्धी विषयलाई सम्बन्धित मन्त्रालय/निकाय, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरी त्रैमासिक रूपमा प्रगति समीक्षा गर्ने र सोको प्रतिवेदन आयोगसमक्ष पेश गर्ने।	
वन तथा वातावरण मन्त्रालयले देहायका विषय सम्बोधन हुनेंगरी वन नियमावलीको संशोधन तथा आवश्यक सहजीकरणका लागि १५ दिनभित्र मन्त्रिपरिषद्मा प्रस्ताव पेश गर्ने।	
(क) सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहले कार्यान्वयन गर्ने आयोजनाको कार्यान्वयन शुरू गर्नु अघि संघको सन्दर्भमा सम्बन्धित मन्त्रालयले, प्रदेशको सन्दर्भमा प्रदेश मन्त्रिपरिषद्ले र स्थानीय तहको हकमा सम्बन्धित स्थानीय तहको सिफारिसमा प्रदेश मन्त्रिपरिषद्ले नै राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजना तोक्न सक्ने व्यवस्था।	वन नियमावलीको तेस्रो संशोधन मस्यौदामा उक्त विषय सम्बोधन हुनेगरी तयार भएको र उक्त संशोधन मस्यौदामा अर्थ मन्त्रालयलको सहमति प्राप्त भई थप प्रकृया अगाडि बढेको।
(ख) औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७६ ले राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त उद्योगको रूपमा परिभाषित गरेका उद्योगसँग सम्बन्धित आयोजनालाई वनक्षेत्र प्रयोग गर्ने प्रयोजनको लागि सम्बन्धित मन्त्रालयले तोकेको राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त आयोजनालाई सहजीकरण हुने व्यवस्था।	केही नेपाल ऐन संशोधन गर्ने ऐन, २०८२ मार्फत वन ऐन, २०७६ उक्त विषय सम्बोधन हुनेगरी संशोधन भई कार्यान्वयनमा गइसकेको।
(ग) एम.सी.ए. नेपालको प्रसारण लाइन आयोजना कार्यान्वयनमा वनक्षेत्रको भोगाधिकार लिने प्रक्रियामा विद्यमान समस्या समाधान हुनेगरी आवश्यक व्यवस्था।	वन नियमावलीको तेस्रो संशोधन मस्यौदामा उक्त विषय सम्बोधन हुनेगरी तयार भएको र उक्त संशोधन मस्यौदामा अर्थ मन्त्रालयलको सहमति प्राप्त भई थप प्रकृया अगाडि बढेको।

खण्ड ५
अनुसूचीहरू

अनुसूची १: राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त योजनाका लागि राष्ट्रिय/सरकारी वनक्षेत्र प्रयोग गर्न उपलब्ध गराइएको योजनाहरूको विवरण (२०८१/८२)

योजनाको नाम	स्थान	उपलब्ध गराइएको वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)			हटाइने रूखविरूवा संख्या	समयावधि (वर्ष)	मन्त्रिपरिषद्को निर्णय मिति
		स्थाई	अस्थाई	जम्मा			
लखरपाटा-खम्बागाडे-मुरमुरे-जामु-सुनकाँडा (१०.१७३ कि.मि.) सडक आयोजना, सुर्खेत	सुर्खेत जिल्लाको बराहताल गा.पा. वडा नं. ६ र ७ तथा पञ्चपुरी नगरपालिका वडा नं. ३ मा रहेको राष्ट्रिय वन	९.३६००			३,१२९		म.प.बै.सं. २०/०८१ मिति २०८१/४/१०
विनयी त्रिवेणी गाउँपालिकाको प्रशासकीय भवन निर्माण आयोजना	नवलपरासी (बर्दघाट-सुस्ता पूर्व) जिल्लाको विनयी त्रिवेणी गाउँपालिका वडा नं. २ मा रहेको राष्ट्रिय वन	०.३०००			४५		म.प.बै.सं. २०/०८१ मिति २०८१/४/१०
देबचुली ट्रमा सेन्टर आयोजना	नवलपरासी (बर्दघाट-सुस्ता पूर्व) जिल्लाको देबचुली नगरपालिका वडा नं. १७ मा रहेको राष्ट्रिय वन	२.००००			६४६		म.प.बै.सं. २१/०८१ मिति २०८१/४/१४
पिपलटार देउडी सडक (२०.८७ कि.मि.) आयोजना नुवाकोट	नुवाकोट जिल्लाको विदुर नगरपालिका वडा नं. ८, १२ र १३ मा रहेको राष्ट्रिय वन	५.१४२०			८५४२		म.प.बै.सं. २७/०८१ मिति २०८१/५/१३
भुम्लु गाउँपालिकाको प्रशासकीय भवन निर्माण आयोजना	काभ्रेपलाञ्चोक जिल्लाको भुम्लु गाउँपालिका वडा नं. ५ मा रहेको राष्ट्रिय वन	०.३०००			४		म.प.बै.सं. २७/०८१ मिति २०८१/५/१३
माथिल्लो मेवा खोला ए जलविद्युत् आयोजना (३१.९२ मे.वा.)	ताप्लेजुङ जिल्लाको मिक्वाखोला गा.पा. वडा नं. ४ र ५ मा रहेको राष्ट्रिय वन	३.२१००			२१७		म.प.बै.सं. २८/०८१ मिति २०८१/५/२०

योजनाको नाम	स्थान	उपलब्ध गराइएको वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)			हटाइने रूखविरूवा संख्या	समयावधि (वर्ष)	मन्त्रिपरिषद्को निर्णय मिति
		स्थाई	अस्थाई	जम्मा			
भुमही–हकोई १३२ के.भी. प्रसारण लाइन आयोजना	नवलपरासी (बर्दघाट–सुस्ता पश्चिम) जिल्लाको सुनवल न.पा. वडा नं. १० तथा रामग्राम न.पा. वडा नं.१४ र १८ मा रहेको राष्ट्रिय वन	१२.६७८५			१९९२		म.प.बै.सं. २८/०८१ मिति २०८१/५/२०
काठमाण्डौ–तराई/मधेश द्रुतमार्ग सडक आयोजना	मकवानपुर जिल्लाको मकवानपुरगढी गा.पा. वडा नं. १, हेटौंडा उपमहानगरपालिका वडा नं. १८ र बकैया गा.पा. वडा नं. ५ मा रहेको राष्ट्रिय वन	५१.८७१०			२७७४८		म.प.बै.सं. २८/०८१ मिति २०८१/५/२०
दोधार–चाँदनी सुख्खा बन्दरगाह/एकीकृत जाँच चौकी निर्माण आयोजना	कञ्चनपुर जिल्लाको दोधरा–चाँदनी नगरपालिका वडा नं. १ मा रहेको शुक्लाफाँटा राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रमा रहेको राष्ट्रिय वन	४२.३६००			१७०२		म.प.बै.सं. ३२/०८१ मिति २०८१/६/२
उजिरसिंह रंगशाला आयोजना	रूपन्देही जिल्लाको बुटवल उपमहानगरपालिका वडा नं. १३ मा रहेको राष्ट्रिय वन	३.००००			१५५		म.प.बै.सं. ३४/०८१ मिति २०८१/६/१८
अजिरकोट गाउँपालिकाको प्रशासकीय भवन निर्माण आयोजना	गोरखा जिल्लाको अजिरकोट गाउँपालिका वडा नं. ३ मा रहेको राष्ट्रिय वन	०.३०५२			९८		म.प.बै.सं. ३४/०८१ मिति २०८१/६/१८
सिवाखोला जलविद्युत् आयोजना (९.३ मे.वा.)	ताप्लेजुङ जिल्लाको मिक्वाखोला गा.पा. वडा नं. ४ र ५ तथा मेरिङदेन गा.पा. वडा नं. ६ मा रहेको राष्ट्रिय वन	४.०५१०			११२		म.प.बै.सं. ३६/०८१ मिति २०८१/७/२

योजनाको नाम	स्थान	उपलब्ध गराइएको वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)			हटाइने रूखविरूवा संख्या	समयावधि (वर्ष)	मन्त्रिपरिषद्को निर्णय मिति
		स्थाई	अस्थाई	जम्मा			
मध्य मेवा जलविद्युत् आयोजना (७३.५ मे.वा.)	ताप्लेजुङ जिल्लाको मिक्वाखोला गा.पा. वडा नं. ४ मा रहेको राष्ट्रिय वन	४.७०००			२०९		म.प.बै.सं. ३६/०८१ मिति २०८१/७/२
मध्य मेवा ढुङ्गेसाँघु १३२ के.भी. प्रसारण लाइन आयोजना	ताप्लेजुङ जिल्लाको मेरिङदेन गा.पा. वडा नं. ३ मा रहेको राष्ट्रिय वन	५.०११७			११५		म.प.बै.सं. ३६/०८१ मिति २०८१/७/२
माछाखोला जलविद्युत् आयोजना (१६ मे.वा.)	गोरखा जिल्लाको धार्चे गाउँपालिका वडा नं. ३ र ५ मा रहेको राष्ट्रिय वन	४.९५००			८७		म.प.बै.सं. ३८/०८१ मिति २०८१/७/१३
धरान–केरावारी–लेटाङ–मधुमल्ला सडक (४६.४९ कि.मि.) आयोजना	झापा, सुनसरी र मोरङ जिल्लामा रहेको राष्ट्रिय वन	३६.३२३०			७७१०		म.प.बै.सं. ४१/०८१ मिति २०८१/८/६
करापुटा–तल्लोबेंशी हुदैं लामाचौर–तल्लो हेम्जा सडकखण्ड स्तरोन्नति (७.५२ कि.मि.) आयोजना	लमजुङ जिल्लाको मध्यनेपाल नगरपालिका वडा नं. ७ र ८ मा रहेको राष्ट्रिय वन	१.०७२०			५६६		म.प.बै.सं. ४२/०८१ मिति २०८१/८/१०
कालिगण्डकी–रिडी १३२ के.भी. प्रसारण लाइन आयोजना	पाल्पा जिल्लाको बगनासकाली गाउँपालिका वडा नं. ६ र ७ तथा तानसेन नगरपालिका वडा नं. १३ र १४ मा रहेको राष्ट्रिय वन	६.२१००			१०९३		म.प.बै.सं. ४२/०८१ मिति २०८१/८/१०
तुम्लिङटार–सितलपाटी २२० के.भी. विद्युत् प्रसारण लाइन आयोजना	संखुवासभा जिल्लाको खाँदबारी नगरपालिका वडा नं. २, ८, ९ र १० मा रहेको राष्ट्रिय वन	२८.४८००			१२४८७		म.प.बै.सं. ४७/०८१ मिति २०८१/९/५

योजनाको नाम	स्थान	उपलब्ध गराइएको वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)			हटाइने रूखविरूवा संख्या	समयावधि (वर्ष)	मन्त्रिपरिषद्को निर्णय मिति
		स्थाई	अस्थाई	जम्मा			
गोदावरी बहुउद्येश्यीय रंगशाला निर्माण आयोजना	ललितपुर जिल्लामा रहेको राष्ट्रिय वन	३.४५००			९०३		म.प.बै.सं. ४७/०८१ मिति २०८१/९/५
गुमुखोला भ्याकुरे जलविद्युत् आयोजना (९५० कि.वा.)	दोलखा जिल्लाको कालिञ्चोक गाउँपालिका वडा नं. ४ मा रहेको राष्ट्रिय वन	०.९८००			९४		म.प.बै.सं. ४७/०८१ मिति २०८१/९/५
अरूण ३ जलविद्युत् परियोजनाको ४०० के.भी. प्रशारण लाइन आयोजना	संखुवासभा जिल्ला चिचिला गा.पा. वडा नं. २, ३; खाँदवारी नगरपालिका वडा नं. १, २, ४ र ८; उदयपुर जिल्ला सुनकोशी गा.पा. वडा नं. ३ र ४; तपली गाउँपालिका वडा नं. ३; उदयपुरगढी गाउँपालिका वडा नं. ३ र ४; कटारी गाउँपालिका वडा नं. १, २, ३, ४, ८ र ९; सिरहा जिल्ला कर्जन्हा नगरपालिका वडा नं. १, २, ४ र ५ मा रहेको राष्ट्रिय वन	२१३.६७००			७३४७		म.प.बै.सं. ४७/०८१ मिति २०८१/९/५
नवलपरासी (वर्दघाट सुस्ता पूर्व) कावासोतीमा नमुना सदरमुकाम निर्माण आयोजना	नवलपरासी (वर्दघाट सुस्ता पूर्व) जिल्लाको कावासोती नगरपालिका वडा नं. ३ को कि.नं. १ क्षेत्रफल १७९-२-९-० विगाह र कि.नं. २ क्षेत्रफल ५-५-९.५-० विगाह सरकारी जग्गामा रहेका विभिन्न प्रजातिका रूखहरू हटाउने सम्बन्धमा ।	०.००००			६४२		म.प.बै.सं. ४८/०८१ मिति २०८१/९/९

योजनाको नाम	स्थान	उपलब्ध गराइएको वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)			हटाइने रूखबिरूवा संख्या	समयावधि (वर्ष)	मन्त्रिपरिषद्को निर्णय मिति
		स्थाई	अस्थाई	जम्मा			
अप्पर देउमाई खोला साना जलविद्युत् आयोजना (८.३ मे.वा.)	इलाम जिल्लाको फाकफोकथुम गाउँपालिका वडा नं.६ र ७ तथा देउमाइ नगरपालिका वडा नं. २ र ५ मा रहेको राष्ट्रिय वन	४.८२००			३१३		म.प.बै.सं. ४९/०८१ मिति २०८१/९/१६
खानीखोला १ जलविद्युत् आयोजना (४० मे.वा.) दोलखा		०.००००			०	म्यादथप	म.प.बै.सं. ५४/०८१ मिति २०८१/१०/२१
भेरी पम्पिङ उप आयोजना सुर्खेत	सुर्खेत जिल्लाको वीरेन्द्रनगर नगरपालिका वडा नं. ८, ११ र १२ तथा लेकबेशी नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेको राष्ट्रिय वन	३.२०००			१४९७		म.प.बै.सं. ५४/०८१ मिति २०८१/१०/२१
सैनामैना फोहोर व्यवस्थापन केन्द्र निर्माण आयोजना	रूपन्देही जिल्लाको सैनामैना नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेको राष्ट्रिय वन	३.५०००			८३		म.प.बै.सं. ५४/०८१ मिति २०८१/१०/२१
पथरी शनिश्चरे नगरपालिकाको प्रशासकीय भवन निर्माण आयोजना	मोरङ्ग जिल्लाको पथरी शनिश्चरे नगरपालिका वडा नं. १० मा रहेको राष्ट्रिय वन	०.४०००			०		म.प.बै.सं. ५७/०८१ मिति २०८१/११/२
बडीचौर-विम्रेनी-बावियाचौर-विद्यापुर (बडीचौर-खम्बागाडे) सडक १३.१ कि.मि. आयोजना	सुर्खेत जिल्लाको वराहाताल गा.पा. वडा नं. २, ५, ६ र ७ तथा पञ्चपुरी न.पा. वडा नं. ३ मा रहेको राष्ट्रिय वन	१०.३१९०			८६४		म.प.बै.सं. ५९/०८१ मिति २०८१/११/२६

योजनाको नाम	स्थान	उपलब्ध गराइएको वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)			हटाइने रूखविरूवा संख्या	समयावधि (वर्ष)	मन्त्रिपरिषद्को निर्णय मिति
		स्थाई	अस्थाई	जम्मा			
महावै गाउँपालिकाको प्रशासकीय भवन निर्माण आयोजना	कालिकोट जिल्ला स्थित महावै गाउँपालिका वडा नं. ७ मा रहेको राष्ट्रिय वन	०.३०००			३९		म.प.बै.सं. ६१/०८१ मिति २०८१/१२/११
शान्तिनगर–प्रतापपुर (१३.८६७ कि.मि.) सडक आयोजना	इलाम जिल्लाको रोङ गा.पा. वडा नं. ५ र झापा जिल्लाको अर्जुनधारा नगरपालिका वडा नं. ५ तथा मेचीनगर नगरपालिका वटा नं. ३ मा रहेको राष्ट्रिय वन	७.७६००			३०५०		म.प.बै.सं. ६१/०८१ मिति २०८१/१२/११
बारफालाङ्गफेदी (झटारे)–शान्तिनगर (१३ कि.म.) सडक आयोजना	इलाम जिल्लाको रोङ गा.पा. वडा नं. २ र झापा जिल्लाको अर्जुनधारा नगरपालिका वडा नं. १ मा रहेको राष्ट्रिय वन	४.५५००			२५९१		म.प.बै.सं. ६१/०८१ मिति २०८१/१२/११
गेरूवा सुखानी सहादत स्थल–बारफालाङ्गफेदी (३.९२६ कि.मि.) सडक आयोजना	इलाम जिल्लाको माई गा.पा. वडा नं. ५ तथा झापा जिल्लाको अर्जुनधारा नगरपालिका वडा नं. २ र ३ मा रहेको राष्ट्रिय वन	२.२१००			४८३		म.प.बै.सं. ६१/०८१ मिति २०८१/१२/११
माथिल्लो त्रिशुली १ जलविद्युत् आयोजनाको २२० के.भी. प्रसारण लाइन आयोजना	रसुवा जिल्लाको उत्तरगया गाउँपालिका वडा नैं. १ मा रहेको राष्ट्रिय वन (दक्षिण कोरियन कम्पनी)	२.७६७०			६९		म.प.बै.सं. ६३/०८१ मिति २०८१/१२/१८
भेरी पम्पिङ उप–आयोजनाको पहुँचमार्ग निर्माण आयोजना	सुर्खेत जिल्लाको लेकबेशी नगरपालिका वडा नं. १० को राष्ट्रिय वन	१.१५००			३४०		म.प.बै.सं. ८/०८२ मिति २०८२/२/१२

योजनाको नाम	स्थान	उपलब्ध गराइएको वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)			हटाइने रूखविरूवा संख्या	समयावधि (वर्ष)	मन्त्रिपरिषद्को निर्णय मिति
		स्थाई	अस्थाई	जम्मा			
४०० के.भी. डबल सर्किट विद्युत् प्रसारण लाइन आयोजना	नवलपरासी (बर्दघाट-सुस्ता पश्चिम) जिल्लाको सुनवल नगरपालिका, रामग्राम नगरपालिका र बर्दघाट नगरपालिकामा रहेको राष्ट्रिय वन	४३.६६००			३२९९		म.प.बै.सं. १२/०८२ मिति २०८२/३/२
जिपलाइन स्काई साइक्लिङ निर्माण आयोजना	गुल्मी जिल्लाको रेसुङ्गा नगरपालिका वडा नं. ८ मा रहेको राष्ट्रिय वन	०.६१००			३२		म.प.बै.सं. १५/०८२ मिति २०८२/३/२३
कबुलियती वनको रूपमा प्रदान गरिएको	सिन्धुली जिल्लाको सुनकोशी गा.पा. वडा नं. ६ मा रहेको राष्ट्रिय वन	२९.००००			०		म.प.बै.सं. १५/०८२ मिति २०८२/३/२३
कबुलियती वनको रूपमा प्रदान गरिएको	गोरखा जिल्लाको धार्चे गा.पा. वडा नं. ४ मा रहेको राष्ट्रिय वन	०.६६९५			०		म.प.बै.सं. १५/०८२ मिति २०८२/३/२३
आलोक चक्रपथ स्तरोन्नति (गिरूबारी-झ्यालबास-डण्डा-चौराहा-कोल्हुवा-चौहारा-पनौती-वसन्तपुर खण्ड, ३८.४७४ कि.मि.) आयोजना	नवलपरासी (बर्दघाट-सुस्ता पूर्व) जिल्लामा रहेको राष्ट्रिय वन (अंकुर सामुदायिक वन र त्रिकोण सामुदायिक वन)।	३.९९००			१३८		म.प.बै.सं. १६/०८२ मिति २०८२/३/३०
		५५८.३२९९			८८,४४१		

स्रोत; वन तथा जलाधार महाशाखा, वन तथा वातावरण मन्त्रालय,२०८१

अनुसूची २: वातावरणीय नियमन सम्बन्धी विवरण

आ. व. ०८१/८२ मा स्वीकृत विभिन्न आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन प्रतिवेदनहरूको विवरण

क्षेत्र निर्धारण प्रतिवेदन स्वीकृत भएका आयोजनाहरू (३६०)

क्र. सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	स्वीकृत मिति
१	रोल्वालिङ्गखोला जलविद्युत् आयोजना (८८ मे.वा.)	दोलखा	२०८१/४/४ सचिवस्तर
२	भेरी १ जलविद्युत् आयोजना (२७० मे.वा.)	जाजरकोट/रुकुम (पश्चिम)	२०८१/०४/२८ सचिवस्तर
३	होटल बाराही,	काठमाडौं	२०८१/०४/२८ सचिवस्तर
४	डाँडागाउँ खलंगा भेरी जलविद्युत् आयोजना (९८.९४ मे.वा.)	जाजरकोट	२०८१/०४/२९ सचिवस्तर
५	मर्स्याङ्गदी ३ जलविद्युत् आयोजना (६१.३९ मे.वा.)	लमजुङ, तनहुँ	२०८१/५/३१ सचिवस्तर
६	रसुवा सुक्खा बन्दरगाह	रसुवा	२०८१/०६/१० माननीय मन्त्रीस्तर
७	पथलैया हेटौडा नारायणगढ सडक (१०० कि.मि.)		२०८१/०६/११ मा.मन्त्रीस्तर
८	चम्पादेवी केबलकार	काठमाडौं	२०८१/०६/१८ सचिवस्तर
९	गिरिजाप्रसाद कोइराला क्रिकेट रंगशाला	मोरङ्ग	२०८१/०६/२२ सचिवस्तर
१०	बेदा हस्पिटालिटी होटल	रूपन्देही	२०८१/०८/१० सचिवस्तर
११	अन्नपुर्ण बहुप्राविधिक शिक्षालय	कास्की	२०८१/०८/११ सचिवस्तर
१२	महादेवखोला जलाशययुक्त खानेपानी	भक्तपुर	२०८१/०८/२० सचिवस्तर
१३	होटल मल्ल	काठमाडौं	२०८१/०९/२९ सचिवस्तर
१४	फाप्ला अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट मैदान	कैलाली	२०८१/०९/२९ सचिवस्तर
१५	होटल हिल्टेक	भक्तपुर	२०८१/१०/२४ सचिवस्तर
१६	रामराजा सिंह स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान शिक्षण अस्पताल	सप्तरी	२०८१/११/०५ सचिवस्तर
१७	विनयतातरा क्यान्सर अस्पताल	धनुषा	२०८१/११/०५ सचिवस्तर
१८	डि.एल.एफ. अपार्टमेन्ट	काठमाडौं	२०८१/११/२२ सचिवस्तर

क्र. सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	स्वीकृत मिति
१९	हुम्ला कर्णाली क्यास्केड जलविद्युत् आयोजना (780 मे.वा.)	हुम्ला	२०८१/११/२२ सचिवस्तर
२०	बी.पी. कोइराला क्यान्सर अस्पताल	चितवन	२०८१/१२/०६ सचिवस्तर
२१	मुगु कर्णाली जलविद्युत् आयोजना (९३.०२ मे.वा.)	मुगु	२०८१/१२/१५ सचिवस्तर
२२	भरलेली होटल	बारा	२०८१/१२/१८ सचिवस्तर
२३	कपिलवस्तु सौर्य आयोजना (३० मे.वा)	कपिलवस्तु	२०८१/१२/२७ सचिवस्तर
२४	सरिया ग्रिन ब्रिक्स उद्योग	झापा	२०८२/०२/०५ माननीय मन्त्रीस्तर
२५	मुगु कर्णाली जलासययुक्त जलविद्युत् आयोजना (१९०२ मे.वा.)	मुगु, हुम्ला, जुम्ला, बाजुरा, कालिकोट	२०८२/०२/१३ सचिवस्तर
२६	मालुमेला जलविद्युत् आयोजना (६४ मे.वा.)	बझाङ	२०८२/०२/१३ सचिवस्तर
२७	मेची आँखा अस्पताल	झापा	२०८२/०२/१३ सचिवस्तर
२८	लोवर बडीगाड ३६३.४ मे.वा.(गुल्मी र स्याङ्गजा/लुम्बिनी र गण्डकी)	लुम्बिनी र गण्डकी	२०८२/०३/०१ सचिवस्तर
२९	काठमाण्डौं उपत्यका ट्राफिक प्रहरी कार्यालय भवन	काठमाडौं	२०८२/०३/०१ सचिवस्तर
३०	होटल होलिडे इन एक्सप्रेस स्तरोन्नति	काठमाडौं	२०८२/०३/१५ सचिवस्तर
३१	नारायणी इस्पात उद्योग क्षमता तथा पुँजी वृद्धि. (बारा)	बारा	२०८२/०३/१८ सचिवस्तर
३२	होटल भ्यू भृकुटी (ललितपुर /बागमती)	ललितपुर	२०८२/०३/१९ सचिवस्तर
३३	नेपाली सेनाको सैनिक इक्वाइन ब्रिडिङ्ग सेन्टर (चितवन/बागमती)	चितवन	२०८२/०३/२६ सचिवस्तर
३४	होटल मिस्टिक माउन्टेन २९४ शय्यामा स्तरोन्नति	काभ्रेपलाञ्चोक	२०८२/०३/३२ सचिवस्तर
३५	स्वर्णिम होटल पोखरा क्षमता अभिवृद्धि.(कास्की/ गण्डकी)	कास्की	२०८२/०३/३२ सचिवस्तर
३६	प्राइम स्टिल पर्सा (पोखरीया)	पर्सा	२०८२/०३/३२ सचिवस्तर

EIA स्वीकृत भएका आयोजनाहरू (२१)

क्र. सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	स्वीकृत मिति
१	संजिवनी इन्स्टिच्युट अफ हेल्थ साइन्सेज — ५०० शय्या अस्पताल	दाङ	२०८१/०५/११ माननीय मन्त्रीस्तर
२	आमादव्लम मिनी हाइड्रो (९११ कि.वा.) र प्रसारण लाइन	सोलुखुम्बु	२०८१/०५/११ माननीय मन्त्रीस्तर
३	सम्राट सिमेन्टको चुनढुङ्गा खानी	दाङ	२०८१/०५/११ माननीय मन्त्रीस्तर
४	जीवन विकास सामुदायिक अस्पताल (३०० शय्या)	मोरङ	२०८१/०६/१० माननीय मन्त्रीस्तर
५	बकान खोला जलविद्युत् आयोजना (४४ मे.वा.)	संखुवासभा	२०८१/०६/२९ माननीय मन्त्रीस्तर
६	राप्ती स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान शिक्षण अस्पताल (४०० शय्या)	दाङ	२०८१/०९/२२ माननीय मन्त्रीस्तर
७	बवई सिँचाइ आयोजनाको पश्चिम मूल तथा शाखा नहर	बर्दिया	२०८१/०९/२२ माननीय मन्त्रीस्तर
८	माथिल्लो अरुण जलविद्युत् आयोजना (१०६३.३६ मे.वा.)	संखुवासभा	२०८१/०९/१९ माननीय मन्त्रीस्तर
९	कल्याणगढ छाप्रे धनरास बेनीघाट सडक	सुर्खेत	२०८१/०९/१९ माननीय मन्त्रीस्तर
१०	मदन भण्डारी विज्ञान तथा प्रविधि विश्वविद्यालय	मकवानपुर	२०८१/०९/१९ माननीय मन्त्रीस्तर
११	होटल बाराही	काठमाण्डौ	२०८१/१०/८ माननीय मन्त्रीस्तर
१२	मिर्चैया-कटारी घुर्मी सडक	सिरहा/उदयपुर	२०८१/१०/२१ माननीय मन्त्रीस्तर
१३	मुग्लिङ्ग आँबुखैरनी सडक	गोरखा/तनहुँ/चितवन	२०८१/१०/२७ माननीय मन्त्रीस्तर
१४	गिरिजाप्रसाद कोइराला क्रिकेट रंगशाला	मोरङ	२०८१/११/०२माननीय मन्त्रीस्तर
१५	बझाङ्ग माथिल्लो सेती जलविद्युत् आयोजना (२१६ मे.वा.)	बझाङ	२०८१/१२/२५ माननीय मन्त्रीस्तर
१६	वीरदल गण रौतहटको व्यारेक	रौतहट	२०८२/०१/१६ माननीय मन्त्रीस्तर
१७	भेरीगंगा बृहत् चक्रपथ	सुर्खेत	२०८२/०१/२६ माननीय मन्त्रीस्तर
१८	होटल रोयल रिक्रियशन	झापा	२०८२/०२/०४ माननीय मन्त्रीस्तर
१९	कोखाजोर जलाशययुक्त जलविद्युत् आयोजना (63 मे.वा.)	काभ्रेपलाञ्चोक, सिन्धुली र मकवानपुर	२०८२/०३/१९ माननीय मन्त्रीस्तर

क्र. सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	स्वीकृत मिति
२०	फाप्ला अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट मैदान तथा खेलग्राम पूर्वाधार निर्माण	धनगढी/कैलाली	२०८२/०३/२७ माननीय मन्त्रीस्तर
२१	मल्ल होटल काठमाण्डौ -२६	काठमाडौं	२०८२/०३/३२ माननीय मन्त्रीस्तर

पूरक EIA स्वीकृत भएका आयोजनाहरू (५)

क्र. सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	स्वीकृत मिति
१	तल्लो सोलु जलविद्युत् आयोजना (८२ मे.वा.)	सोलुखुम्बु	२०८१/०५/१७ माननीय मन्त्रीस्तर
२	कालीगण्डकी गर्ज जलविद्युत् आयोजना (१८० मे.वा.)	म्यादी/ कास्की	२०८१/०५/२६ माननीय मन्त्रीस्तर
३	लाप्चे तामाकोशी जलविद्युत् आयोजना (४२ मे.वा.)	दोलखा	२०८१/९/२२ माननीय मन्त्रीस्तर
४	मुलपानी अन्तर्राष्ट्रिय क्रिकेट एकेडेमी	काठमाण्डौ	२०८१/१०/१९ माननीय मन्त्रीस्तर
५	काठमाडौं तराई द्रुतमार्गको चेनेज ६ देखि २४ किमि (बुदुने खण्ड)	बुदुने	२०८२/०३/०१ माननीय सचिवस्तर

परिमार्जित वातावरणीय व्यवस्थापन योजना स्वीकृत (१०)

क्र. सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	स्वीकृत मिति
१	दोधारा चाँदनी सुक्खा बन्दरगाह	कञ्चनपुर	२०८१/०५/०७ माननीय मन्त्रीस्तर
२	इसवा PROR जलविद्युत् आयोजना (४१.१ मे.वा)	संखुवासभा	२०८१/०५/१२ माननीय मन्त्रीस्तर
३	तामाकोशी V PROR क्यास्केड जलविद्युत् आयोजना (९९.८ मे.वा.)	दोलखा	२०८१/०५/१९ माननीय मन्त्रीस्तर
४	गोदावरी बहुउद्देश्यीय रंगशाला	ललितपुर	२०८१/०६/०६ माननीय मन्त्रीस्तर
५	माथिल्लो खुदी जलविद्युत् आयोजना (२६ मे.वा.)	लमजुङ	२०८१/०६/२१ माननीय मन्त्रीस्तर
६	बुटवल मेडिकल कलेज भौतिक पूर्वाधार निर्माण	रूपन्देही	२०८१/०९/१४ माननीय मन्त्रीस्तर
७	एम.सी.ए. नेपालको विद्युत् प्रसारण लाइन (नवलपरासी पश्चिम खण्ड)	नवलपरासी (पश्चिम खण्ड)	२०८१/११/१९ माननीय मन्त्रीस्तर
८	बुढीगण्डकी (क) जलविद्युत् आयोजना (१३० मे.वा.)	गोरखा	२०८२/०२/०५ सचिवस्तर
९	कमला-ढल्केबर-पथलैया सडक (१३० कि.मि.)	सिरहा/धनुषा	२०८२/०२/१० माननीय मन्त्रीस्तर
१०	बुढीगण्डकी (ख) जलविद्युत् आयोजना (२६० मे.वा.)	गोरखा	२०८२/०३/०३ सचिवस्तर

वातावरणीय व्यवस्थापन योजना परिमार्जनका लागि सहमति (२)

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	स्वीकृत मिति
१	दैजी औद्योगिक क्षेत्र	कञ्चनपुर	२०८१/१२/२८ माननीय मन्त्रीस्तर
२	एम.सी.ए. नेपालको विद्युत् प्रसारण लाइन	काठमाण्डौ/मकवानपुर-नवलपरासी पश्चिम-पाल्पा-रूपन्देही	२०८१/१२/२८ माननीय मन्त्रीस्तर

पूरक अध्ययन सहमति (४)

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	स्वीकृत मिति
१	मूलपानी क्रिकेट रंगशाला	काठमाण्डौ	२०८१/०६/२२ सचिवस्तर
२	MCA नेपालको विद्युत् प्रसारण लाइन	काठमाण्डौ/मकवानपुर-नवलपरासी पश्चिम-पाल्पा-रूपन्देही	२०८१/०९/०७ माननीय मन्त्रीस्तर
३	कालिका कालीगण्डकी जलविद्युत् आयोजना (४२ मे.वा)	तनहुँ र चितवन	२०८१/१२/२७ सचिवस्तर
४	सुपर दोरीख ५४.१ मे. वा.	लमजुङ	२०८२/०३/०५ माननीय सचिवस्तर

म्याद थप गरिएका आयोजना (७)

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	स्वीकृत मिति
१	संखुवाखोला जलविद्युत् आयोजना (४१.०६ मे.वा.)	संखुवासभा	२०८१/०६/१३ माननीय मन्त्रीस्तर
२	मिर्चैया-कटारी-घुर्मी सडक (७२.०२ कि.मि.)	सिरहा/उदयपुर	२०८१/०६/२२ सचिवस्तर
३	माथिल्लो बलेफी जलविद्युत् आयोजना (४६ मे.वा.)	सिन्धुपाल्चोक	२०८१/११/०६.
४	सैनामैना नगरपालिकाको ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन	रूपन्देही	२०८१/०९/०२ माननीय मन्त्रीस्तर
५	सुर्खेत भेरीगंगा रामघाट विमानस्थल	सुर्खेत	२०८२/०१/२४ माननीय मन्त्रीस्तर
६	तमोर मेवा जलविद्युत् आयोजना (१२८ मे.वा)	ताप्लेजुङ्ग	२०८२/०२/२३ माननीय मन्त्रीस्तर
७	गोदावारी बहुउद्देश्यीय रंगशाला	गोदावारी-ललितपुर	२०८२/०३/१५ माननीय मन्त्रीस्तर

जरिबाना गरिएका आयोजना (६)

क्र.सं.	आयोजनाको नाम	ठेगाना	स्वीकृत मिति
१	सन्जिवनी ईन्स्टिच्युट अफ हेल्थ साइन्सेज	दाङ	
२	होटल भ्यु भृकुटी	ललितपुर	
३	होटल सेफ्रोन सि.के.	रूपन्देही	
४	ओम हस्पिटल	काठमाडौं	
५	बी.पी. कोइराला मेमोरियल क्यान्सर अस्पताल	चितवन	
६	जानकी मेडिकल कलेज	धनुषा	२०८० को निर्णय कार्यान्वयन

स्रोत; वातावरण तथा जैविक विविधता महाशाखा, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, २०८१

अनुसूची-३: आ.व. २०८१/८२ को मानव वन्यजन्तु द्वन्द्वसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	प्रदेश वन निर्देशनालयहरूबाट प्राप्त	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागबाट प्राप्त	जम्मा
१	घटना संख्या	३५२०	११३०१	१४८२१
२	मानव मृत्यु संख्या	४४	१९	६३
३	मानव घाइते संख्या	१२०	१४	१३४
४	राहत वितरण (रू लाखमा) (मानवीय/पशुधन/भण्डारण गरको अन्न/घरगोठ/बाली/माछा र कुखुराको क्षति)	७३४.३३	७११.६८	१४४६.०१
५	राहत वितरण हुन बाँकी घटना (संख्या)	१२४४		१२४४
६	राहत वितरण हुन बाँकी (रू लाखमा)	२१३.०४५६७	८०.३२	२९३.३६५६७
७	वन्यजन्तु मृत्यु संख्या	३५९	९८	४५७
८	वन्यजन्तु घाइते संख्या	२००	१५६	३५६
९	वन्यजन्तु उद्धार संख्या	२१७०	१५६	२३२६

अनुसूची-४: आ.व. २०८१/८२ को वन तथा वन्यजन्तु अपराधसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	प्रदेश वन निर्देशनालयहरूबाट प्राप्त	राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभागबाट प्राप्त	जम्मा
१	वन मुद्दा दर्ता (संख्या)	७९०	१६	८०६
२	वन मुद्दा फैसला (संख्या)	१४०	०	१४०
३	वन्यजन्तु मुद्दा दर्ता (संख्या)	६०	५२	११२
४	वन्यजन्तु मुद्दा फैसला (संख्या)	१८	९	२७

अनुसूची-५: आ.व. २०८१/८२ सम्मको वनमा अधारित उद्योगसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	जम्मा
१	उद्योगको संख्या (काष्ठजन्य)	८१६८
२	उद्योगको संख्या (जडीबुटीजन्य)	३७१
३	उद्योगको संख्या (अन्य)	९४६
	जम्मा	९४८५

अनुसूची-६: आ.व. २०८१/८२ को बेरूजु फछर्यौटको विवरण

आ.व. २०८१/८२ मा मन्त्रालय र अन्तर्गतका निकायहरूको बेरूजु फछर्यौटको विवरण

रु. हजारमा

क्र.सं.	विवरण	जम्मा बेरूजु	जम्मा फछर्यौट	प्रतिशत	बाँकी बेरुजु
१	वन तथा वातावरण मन्त्रालय	५६०९८२	५०२	०.०९	५६०४८०
२	वन तथा भू-संरक्षण विभाग	६०९३०१	३५१०	०.५८	६०५७९१
३	रा.नि. तथा वन्यजन्तु संरक्षण विभाग	४१६३०४	३१६७०	७.६१	३८४६३४
४	वनस्पति विभाग	१४००३	३४२७	२४.४७	१०५७६
५	वन अनुसन्धान तथा प्रशिक्षण केन्द्र	११११४	६१	०.५५	११०५३
६	वातावरण विभाग	१५१०१	६४७१	४२.८५	८६३०
७	रेड कार्यान्वयन केन्द्र	१५६८७	०	०.००	१५६८७
८	राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रम	७०२२	०	०.००	७०२२
९	पहाडी सानाकिसानका लागि अनुकुलन आयोजना	४९२८६	०	०.००	४९२८६
१०	चुरे उत्थानशील आयोजना	४५४	०	०.००	४५४
	जम्मा	१६९९२५४	४५६४१	२.६९	१६५३६१३

स्रोत; आर्थिक प्रशासन शाखा, वन तथा वातावरण मन्त्रालय,२०८२

आ.व. २०८१/८२ मा निगम/समिति/कोष/कम्पनीतर्फको बेरूजु फछर्यौटको विवरण

रु. हजारमा

क्र.सं.	विवरण	जम्मा बेरुजु	जम्मा फछर्यौट	प्रतिशत	बाँकी बेरुजु
१	वन पैदावार विकास समिति	४६	०	०.००	४६
२	राष्ट्रिय प्रकृति संरक्षण कोष	१२६००७	११२४७	८.९३	११४७६०
३	नेपाल रोजिन एण्ड टर्पेनटाईन	२६९१	०	०.००	२६९१
४	नेपाल वन निगम लिमिटेड	१३०५९	४६	०.३५	१३०१३
५	जडीबुटी उत्पादन तथा प्रशोधन क.लि.	१७७	०	०.००	१७७
६	वन पैदावार आपूर्ति समिति	३६४६०	०	०.००	३६४६०
७	राष्ट्रपति चुरे तराई मधेश संरक्षण विकास समिति	७६७६९	०	०.००	७६७६९
८	राष्ट्रिय ताल संरक्षण विकास समिति	१४९१	०	०.००	१४९१
	जम्मा	२५६७००	११२९३	४.४०	२४५४०७

स्रोत: आर्थिक प्रशासन शाखा, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, २०८२

अनुसुची-७: वन तथा वातवरण मन्त्रालयसँग सम्बन्धित आयोजनाहरू

S.N.	Name of the project	Main objectives	Funding Agency	Project area (districts, provinces)	Total Budget	Project Agreement Date	Project Closing Date
1	Building a Resilient Churia Region in Nepal (BRCRN)	The project objective is to enhance the climate resilience of ecosystems and vulnerable communities in Nepal´s Churia region through integrated sustainable natural resource management (SNRM) approaches.	GCF	Koshi Province: Ilam, Jhapa, Morang, Sunsari, Udaypur; Madesh Province: Saptati, Siraha, Dhanusha, Mahottari, Sarlahi; Bagmati Province: Sindhuli	USD 39299905	3-May-20	11-May-27
2	Building National Capacities of Nepal to meet requirements of the Enhanced Transparency Framework of the Paris Agreement under Capacity-building Inititative for Transparency (CBIT)	Strengthen capacities to meet the requirements of the ETF and track national progress against priority actions identified in Nepal' NDC	GEF	Nepal	USD 1651175	Nov. 2024	Nov. 2026
3	Climate Resilient and Livelihood Project (CRLLP)	to empower communities in the Karnali and Sudurpashchim provinces to tackle climate change impacts through nature-based solutions	ADB	Karnali and Sudurpashchim provinces	USD 37 million	Oct. 2024	JUN. 2030
4	Developing Climate Resilient Livelihoods in the Vulnerable Watershed in Nepal (DCRL)	Integrated watershed management related policy and institutional strengthening, Climate induced multi hazards (flood, landslide, drought) managament, Livelihood support	GEF, UNDP	Koshi Province: Khotang, Okhaldhunga	USD 7900000	Dec. 2020	Dec. 2024

S.N.	Name of the project	Main objectives	Funding Agency	Project area (districts, provinces)	Total Budget	Project Agreement Date	Project Closing Date
5	Enhancing Capacities for Sustainable Management of Forests, Land and Biodiversity in Eastern Hills (FoLaBiEH)	Instruments and capacities for biodiversity-sensitive landscape planning, knowledge management, monitoring and adaptive management, Implementation of community based conservation and sustainable production, management and restoration practices	GEF	Koshi Province: Sankhuwasabha, Taplejung, Tehrathum, Pachthar, Ilam	USD 4187900	Jan, 2023	April, 2027
6	Forest Farm Facility Resilient landscape and Improved livelihoods (FFF)	Inclusive FFPOs capacitated and mobilised to develop resilient landscapes and improved livelihoods	Forest and Farm	6 districts (Kavrepalanchowk, Sindhupalchowk, Dang (Tulsipur), Kapilvastu, Nawalpur, Makawanpur) Provinces (Bagamati, Gandaki and Lumbini)	USD 2446418	2023	. 2026
7	Forests for Prosperity Project	Improve sustainable forest management, increase benefits from forests and contribute to net GHG reduction	CIF /WB	Selected municipalities in provice 2 and province 5	USD 24000000	16-Jul-21	30-Sep-25
8	Improving climate resilience of vulnerable communities and ecosystems in the Gandaki River Basin, Nepal	Improve resilience of the communities and ecosystems in the Gandaki River Basin	GCF	19 Districts of Gandaki River Basin	USD 27404139	22 July, 2021	Sep-28

S.N.	Name of the project	Main objectives	Funding Agency	Project area (districts, provinces)	Total Budget	Project Agreement Date	Project Closing Date
9	Integrated Landscape Management to Secure Nepal's PAs and Critical Corridors(ILaM)	To promote integrated landscape management to conserve globally significant forests and wildlife.	Global Enviroment Facility(GEF)	Kamdi Corridor(Banke, Province 5) Karnali Corridor(Kailali, Karnali Pradesh) Bramhadev Corridor(Kanchanpur, Karnali Pradesh) BaNP & Buffer Zone (Banke, Dang & Salyan-Province 5) BNP & Buffer Zone (Surkhet-Karnali Pradesh & Bardia-Province 5)	USD 6697248	November 23,2020	June 30,2025
10	Managing Watersheds for Enhanced Resilience of Comunities to Climate Change in Nepal (MaWRiN)	Enabling environment for mainstreaming impacts and uncertainities of climate change, community based natural resource management to enhance resilience of communities to climate change, Monitoring, evaluation and knowledge management	GEF	Bagamati Province: Sindhuli 4 municipalities/ rural municipalities (Harihar pur gadi, Marin, Kamalamai, and Golanjo)	USD 9024312	Aug. 2024	Aug. 2030
11	Resilience, Adaptation and inclusion in Nepal (RAIN)	Empowers communities to anticipate, prepare for, and respond to climate risks	FCDO	Madesh, Lumbini and Karnali Province	38500000 (pound sterling)	2024	March. 2030
12	Restoration of Forests and Mountain Ecosysytems in Far-West Nepal (ReFaME)	To generate multiple environmental and socio-economic benefits by applying integrated approached for restoration of degraded ecosystems.	GEF	Baitadi, Darchula. Doti	USD 2666666	1st Jan 2025 (implementation start)	31st December, 2028

S.N.	Name of the project	Main objectives	Funding Agency	Project area (districts, provinces)	Total Budget	Project Agreement Date	Project Closing Date
13	Restoring the degraded watershed of Lakhandei river basin through Suastainable Land Management	Achieve land degradation neutrality in dryland landscapes by creating enabling environment to support scaling up and mainstreaming sustainable land management.	GEF	Marin Rural Municipality, Sindhuli and Lalbandi Municipality, Sarlahi	USD 1555505	August, 23	Jul-27
14	Technical Assistance (TA) for REDD+ Implementation	To measure high quality and accurate activity data, emission factors, emissions and emission reductions with policy-relevant monitoring systems. To support REDD IC in preparing TREES Registration Document (TRD) and TREES Monitoring Report (TMR)	UN-REDD through FAO, UNEP	Nepal	USD 520000	March. 2022	2025
15	The Project for Climate Change Adaptation through sustainaible forest management in nepal (JICA)	Sustainaible Forest management	JICA	Gandaki Province	USD 3360000	Oct, 2022	Sep. 2027

S.N.	Name of the project	Main objectives	Funding Agency	Project area (districts, provinces)	Total Budget	Project Agreement Date	Project Closing Date
16	Nepal Climate Change Support Programme Phase 2 (NCCSP2)	The long-term goal of NCCSP2 is to “increase the resilience of climate vulnerable communities to existing climate related shocks and future climate change.” The programme has the following expected outcomes: 1. Improved and transparent management of diverse sources of climate finance at the municipality level 2. Government mainstreamed climate resilience in long-term development planning 3. Vulnerable communities benefitted from service delivery that enables the adoption of diversified climate resilient livelihood activities.	UKAid	Karnali Province, Lumbini Province (to discontinue after 2077/78) and Sudurpashchim province (to discontinue after 2077/78)	USD 28564000	24-May-17	31-Mar-23
17	Biodiversity Finance Initiative Nepal (BioFin)	Designing comprehensive financing solutions to assure long-term and steady financial flows to conservation, engaging government, conservation partners, private sector, and civil societies	UNDP/ Norway, Switzerland, Sweden, Germany and UK Government.	Nepal	USD 750000	2019- 2024 (1st phase)	Jun. 2024 - 2030 (2nd phase)

S.N.	Name of the project	Main objectives	Funding Agency	Project area (districts, provinces)	Total Budget	Project Agreement Date	Project Closing Date
18	Strengthening national-level institutional and professional capacities of country Parties towards enhanced UNCCD monitoring and reporting-Nepal	Reporting, Capacity Building	GEF	Nepal	USD 91300	23,October,2022	31-Dec-24
19	Biodiversity Early Action	Prepare National Biodiversity Strategy and Action Plan (NBSAP), review biodiversity investment status and create investment enhancemnet.	GEF, UNDP	Nepal	USD 2,63,000	Jan, 2023	Dec, 2025
20	National Planning for an Inclusive and Effective conservation Approach to Reaching Global Biodiversity Framework Target-3	To Support Target 3 Global Biodiversity Framework	GEF	Nepal	USD 160000		Dec-24
21	Nepal: Preparation of Biennial Update Report to the United National Framework Convention on Climate Change BUR	To prepare the biennial update report to the Conference of the Parties of the UNFCCC in fulfillment of its obligations to the Convention under Decision 1/CP. 16 par. 60, and as outlined in decision 2/CP.17 paragraphs 39-44 and its Annex III.	Global Environment Facility (GEF)	Nepal	USD 602000	20-Nov-17	October. 2022

S.N.	Name of the project	Main objectives	Funding Agency	Project area (districts, provinces)	Total Budget	Project Agreement Date	Project Closing Date
22	Umbrella Project	Complete Nepal NBSAP Preparation (Including Nepali Translation) and 7th National Progress Report on CBD implementation ; develop provincial level Biodiversity strategy operation plna preparation/ monitoring frameworks.	GEF, UNDP	Nepal	USD 463000	May, 2024	November, 2027
23	Strengthening the capacity of women parliamentarians and local-level women leaders in climate change and biodiversity conservation	to strengthen capacity women parliamentarians and local leaders to influence policymaking, advocate for gender-responsive policies and drive implementation of climate and biodiversity actions	FAO	Nepal	USD 99000	10 May, 2025	9 May, 2026
24	Strengthening value chains and enhancing market linkages for high-value mountain products	to improve the resilience of mountain livelihoods through improved production and market access.	FAO	Nepal	USD 99000	21 August, 2024	31 Jan, 2026
25	Strengthening community engagement for biodiversity conservation in Kanchenjunga conservation Area	to enhance biodiversity documentation and conservation in the Kanchenjunga Conservation Area, to supports the potential nomination of KCA for IUCN green listing and for UNESCO biosphere reserve.	UNESCO	Kanchenjunga Conservation Area	USD 1,99,543		

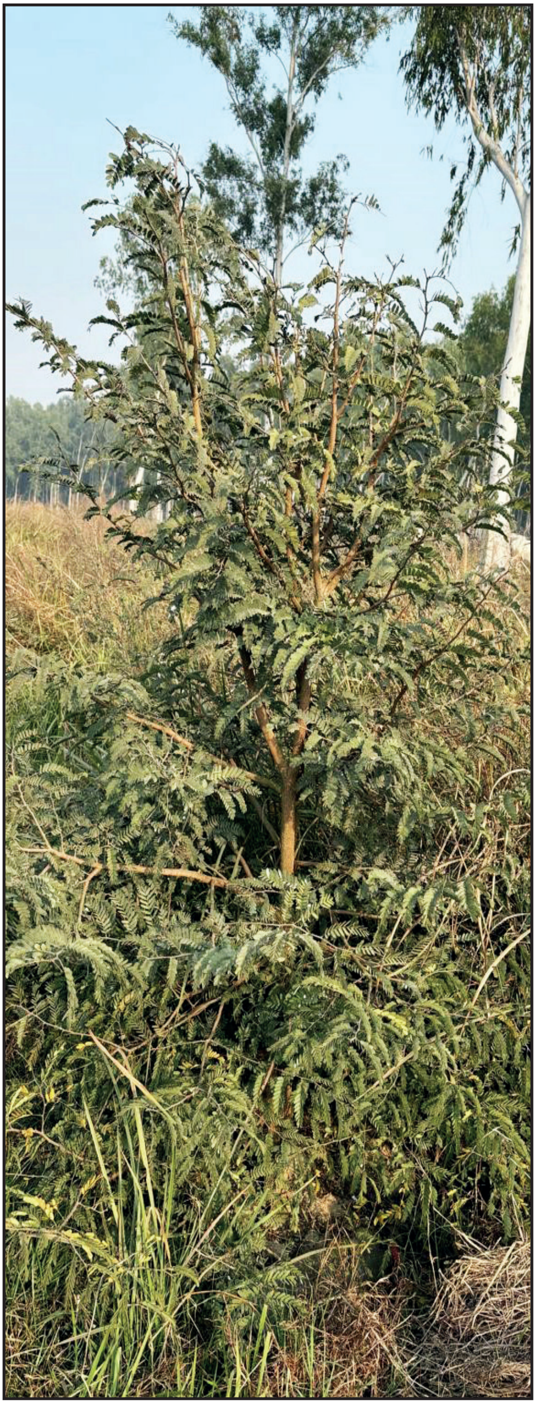

इमली BSO व्यवस्थापन, सर्लाही

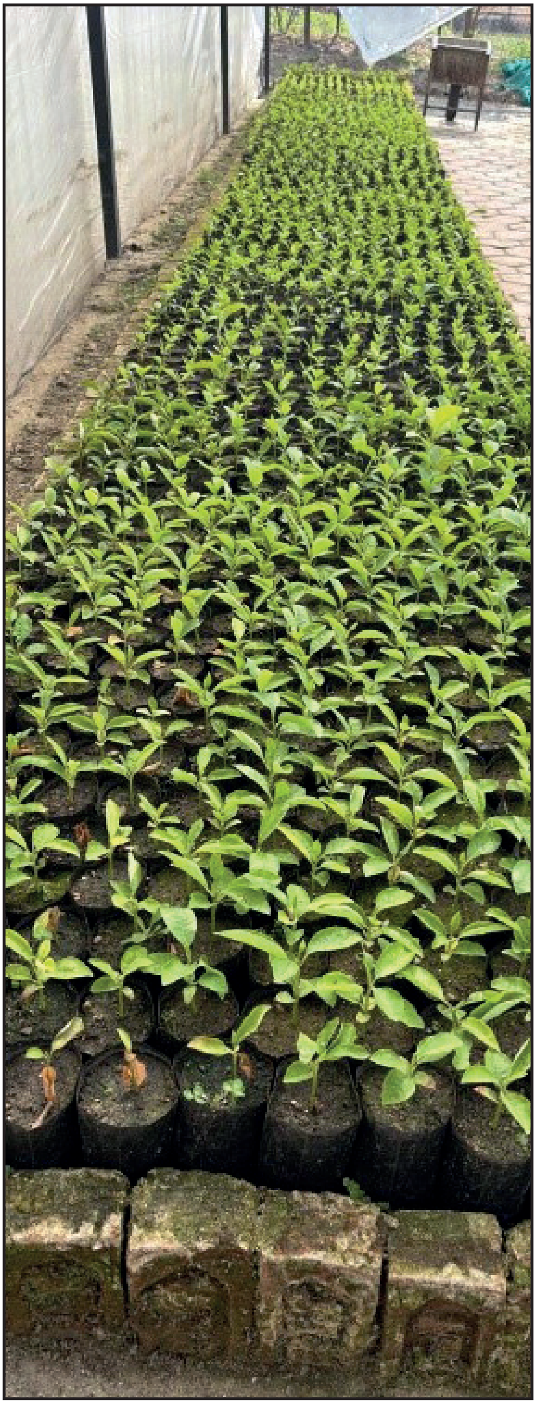

बिरुवा उत्पादन

बाम्दी खोला किनारा संरक्षण, पोखरा-२३, कास्की

पानी मुहान संरक्षण, तल्लो रानीबास, त्रि.न.पा १५, उदयपुर

४१ औं वार्डेन सेमिनार तथा २३ औं म.क्षे.व्य.समितिका अध्यक्षहरूको भेला सम्पन्न

वनस्पति दिवस २०८१

सौर्य विद्युत् आयोजना, नुवाकोटका प्रतिनिधिसँग छलफलको क्रममा

माथिल्लो त्रिशुली-३ "बी" जलविद्युत् आयोजनाका प्रतिनिधिसँग लिइएको सामूहिक तस्वीर

LiDAR Inventory

Allometric Tree felling work

तयारी चौकोश, भरतपुर

बिक्री वितरणको लागि पाइलिङ गरिएको चिरान काठ, बालकुमारी डिपो (ने.व.नि.लि.)

चेकड्याम निर्माण, मेचीनगर, झापा

पूर्णरूपमा क्षति भएका सन्चो सिसी र सन्चो कार्टुनहरूको तस्वीरहरू

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

सिंहदरबार काठमाडौ

www.mofe.gov.np